Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газета арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 22 январь, 1974 шу. • № 10 (1527). • Мах 2 кеп.

ЛАКХЪЕ КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ

Ийслагlча пятилетка диълагlа къоастамбу шу бlубенна дlадоладаьд Нохч - Гlалгlай республикерча дукххача промышленни предприятей коллективаша, 1974 шу хьинар айденна къахьегаш чакхдакхара партега, советски халкъага КПСС ЦК-ас даь Кхайкарали «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гlишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцами чlоагlа раьза хиннахьаллаьцача цар шоай торонашка а хьежа доккхий социалистически декхараш тlайицад укх шера. Цахаддаш производства экономика лакх а еш, къахьегама овсарле лакхъяра чотах арахеца лерхl цар планал совгlа арахеца еррига а хlана яц аьина йола продукци. КПСС ЦК даьча Кхайкарала тlа белгал ма даккхара кlезигагlа хlама дlа а дохийташ дикагlйола продукци дукхагlа арахецара, производства экономика, къахьегама овсарле лакхъяра тlехьа шерагlа яржаш латт къахьегамхошта юкъера социалистически яхь.

Къахьегама овсарле лакхъяра, производства экономика чlоагlъяра, арахеца продукци дукхагlа, дикагlа, дlадодар кlезигагlа доъяра, арахеца продукци дукхагlа, дикагlа, дlадодар кlезигагlа доъяра лаш хилийтара болх къаьстта дика вlаштlехьбаьккхаб СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически комбината коллективо. Цхьаккха бутт дlабахийтанзар цо дlадахача шера ший производственнии дерригача технико - экономическии хьокхамий паччахьалкхен план тlехкхоачаш ца еш. Цудухьа башха-дика толамаш доахаш чакхдаьккхар шу. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 4 процент тlехкхоачашйир. Планал совгlа продукцена реализаци ярах, электроэнерги, lы, кхыйола материалаш кхоярех, арахецача продукцега дlабода мах лохбарах, щекински экспериментах, иштта ший ерригача резерваех бизза пайда эцарах паччахьалкхенна планал совгlа 832 эзар сом пайда а беш ший экономика дикка чlоагlйир цо. Комбинате арахецача пхе продукцена паччахьалкхен «Дикала знак» енай. Царна юкъе да продукци арахецарга дlабодача маьхага диллачавай мехка эгтара дарегlа лоархlчарех дола фенол, ацетон, кхыйола продукци.

Производства экономика чlоагlъяра, къахьегама овсарле лакхъяра, хlама кlезигагlа дlа а дохийташ дикагlйола продукци дукхагlа арахецара долча лоархlамерча дешашта дукхагlа теркам тlа а бахийта шоай болх иштта кхетамца вlаштlехьбаьккхаб паччахьалкхенна планал совгlа 128 эзар сом пайда а беш къахьегама овсарле лакхъяра шера задани 8 процент тlехкхоачашъяьча Карабулакски химически реагентий завода коллективо. Шоай экономика тlа-тlа чlоагlъеш, овсаре къахьегаш я «Горскнефть» НГДУ, Грозненски ремонтно - механически завода, Гl. Ахриева цlерагlча Назрановски «Электроинструмент» завода, Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, дуккхача кхыча предприятей коллективаш.

Цхьабакъда, ишта лелаш гlулакхаш массанахьа а. Къаьстта из болх эсала вlаштlехьбаьккхаб Ермоловски хьун хlамаш еча комбинате, мебельно-хьун хlамаш еча «Терек» фирме, Назрановски трикотажни фабрике, Грозненски кога гlирс беча фабрике, Грозненски «Металлист» заводе, кхычахьа. 1972 шера хинначул а къахьегама овсарле лохагlа яр дlадахача шера «Терек» фирме, дулха комбинате, Ермоловски ДОК-е, кхычахьа. Из бахьан долаш цар паччахьалкхенна вlа ца луш йисай бlаьш эзараш сомий маьха продукци. Къаьстта дукха брак еш моттигаш нийслу, кхомбара тlехьа къовсам лоаттабац лакхе цlераш яьхача предприятешка. Цудухьа эсала да цар технико-экономически хьокхамаш. Грозненски кога гlирс беча фабрика коллективо дlадахача шера духхьал 11 бетта паччахьалкхенна даь зе 618 эзар сом да.

Производства экономически эффективность, къахьегама овсарле лакхъяра, дикагlйола продукци дукхагlеи дlадодар кlезигагlа долаши арахецара пахаддаш производствана юкъекхахьа еза керда технологии дикагlйола техникеи бизза пайда эца беза агрегатех, машинех, механизмех, балха ханах.

КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даьча Кхайкарал тlа йоах: «Производства эффективность лакхъяра тlехьа къовсам лоаттабар — из да кердача производствай мошносташ сихагlа юкъейоалаяри караерзаяри. Шоашка дlадахийтар цар дукхагlа юхадалар». Цу лоархlамерча гlулакха тlаерзаяь хила еза хlара предприяте кулгалхойи специалистийи уйла.

Хlара предприяте технико-экономически хьокхамаш тоадара, къахьегама овсарле лакхъяра дешашта денна терко е еза предприятей, организацей партийнии профсоюзнии организацеша.

Рационализатораша, новатораша кийчду кердадараш тlадерзадаь да къахьегама овсарле, производства экономически эффективность лакхъяра, арахеца продукци дукхагlеи дикагlеи хилийтара. Цудухьа даим тlахьожам лоаттабе беза царна карагlдувлараш сихагlа производствана юкъекхахьийтара.

lалаьмате боккха лоархlам болаш да хlара предприяте коллектива дерригa производственни хьокхамаш тоадара халача балхашта автоматизации механизации яр, болхлой квалификаци цахаддаш лакхъяр, материально - технически lалашо елга цlенхаштта тоадар.

Соахка Ташкенте хиннача торжественни заседане ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева аьлар:

...«Хlаьта къахьегама дисциплина чlоагlъяр—бокъонца из я капитальни вложенеш дlаяхийта а ца езаш дукхагlеи сихагlеи пайда юха хьабала йиш йолаш, общественни рузкъа дебадергдолаш йола резерв». Болхлой къахьегама дисциплина чlоагlъяра, царга шоай торонех, балха ханах бизза пайда эцийтара болх кхетамца вlаштlехьбаккха беза кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша.

Деррига производственни хьокхамаш дика а долаш ийслагlча пятилетка диълагlча, къоастамбеча шера плани тlайица социалистически декхараши тlехкхоачаш ца деш цхьаккха предприяти хила йиш яц.

ЙОЛАШ Я КВАРТАЛЬНИ ПЛАН

Дика лард еллар соахка Советски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза хьайбаш леладераша пятилетка диълагlча, къоастамбеча шера шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара. Хьайбаш дулха эша ца долийташ lангардахара тоъамболаш доакъар lалашдир. Тlехкхоачашйир хьайбаш дебадара план а.

Цу гlулакхаша торо хилийтар колхоза хьайбаш леладерашка ер шу дlадоладенначa хьалхарча дийнахьа денз дика толамаш доахаш къахьега.

КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарало догlоздаьккхача колхоза хьайбаш леладераша 15 декабрь тlакхоачаш паччахьалкхенга 239,6 центнер дулх дехкар, укх къоастамбеча шера хьалхарча квартала планагlа 237 центнер дохка дезаш хиннача.

Паччахьалкхенна дулха дlадlаденна 50 бежан юкъера дозал 330 — 350 килограмм йолаш дар. Уж доахан леладаьраш, кхаьбараш йижарий Муцалхановгlар Надян Нуржани ба.

«1974 шера лаьттанцареи хьайбашкареи продукташ дукхагlа яхара кийчъяри духьа юрта боахама болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа» КПСС ЦК СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баьча соцама жоп а луш паччахьалкхенга дулх дохкара план ханал хьалха кхоачашъе дош деннад Советски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза хьайбаш леладераша.

М. ХАМАТХАНОВ.

БАЬЧЧА ДАГАЛАЬЦА

Грозне В. И. Ленина памятника юхе зизаш дахкар

Дукха нах гулбеннабар селхан вай сийлахь-воккха баьчча, дунен тlа эггара хьалхара болхлойн ахархойн паччахьалкхен коммунистически партии хьакхеллачун дог сеца 50 шу дузача дийнахьа Грозне В. И. Ленина цlерагlча майдан тlа.

В. И. Ленина памятника зизаш дахка баьхкабар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, тайп-тайпарча предприятей, учрежденей викалаш.

lуйриййна итт сахьат даьнна ха. Грозненски гарнизона бlухой сийлен ха латтача В. И. Ленина памятникагахьа зизашца хьаболалу областной комитета парте хьалхара секретарь С. С. Апряткин, Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, республика Министрий Совета председатель Р. В. Вахаев.

Цул тlехьагlа зизаш дохх облсофпрофагара, КПСС Грозненски горкомагара, горисполкомагара, комсомола обкомагара, горкомагара, парте Ленински, Заводской, Октябрьски Старопромысловски райкомашкара, райисполкомашкара.

Зизаш дохкача иштта дакъа лаьцар республика юртарча парте райкомий хьалхарча секретараша, райисполкомий председателаша.

Зизаш lодехка баьчча гулбеннараша цхьан минута йист ца хулаш латтарца дагалаьцар дийна мел барел дийнагlвола В. И. Ленин.

СУРТА ТlА: В. И. Ленина памятника юхе зизаш дохкаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТХА НИЗ, ХЬИНАР —ХЬОНА, ДАЬХЕ

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ «МАЛГОБЕКНЕФТЬ» НГДУ БОЛХЛОЙ СОБРАНЕ ДИЙЦА А ДИЙЦА МАССАВА РАЬЗА А ВОЛАШ ТIАЙИЦАД

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра хьинар кхо ца деш къахьегача «Малгобекнефть» НГДУ болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча нэха чlоагlа раьза хинна тlайицар пятилетка диълагlча шера хьинар айдаь къахьегара партега, советски халкъага КПСС ЦК даь Кхайкарали «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гlишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьа» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баь соцами.

Пятилетка диълагlча къоастамбеча шера укх тайпара социалистически декхараш тlайийцад оаха: мехкдаьтта даккхара шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, планал совгlа ши эзар тонн «lаьржа дошув» даккха; шера планал совгlа 24 эзар сома маьхерча продукцена реализаци е; бурув деттарашкара хьа а ийца керда ши сиважина болх бе йолаялийта; керда техникеи дикагlйола технологии производствана юкъейоалаярах, къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара, керттерча производственни фондех биззагlа пайда ийбарах къахьегама овсарле 0,2 процент лакхъе; кийча я ь 150 рационализаторски предложении изобретении производствана юкъе а хьош паччахьалкхенна 100 эзар сом пайда бе.

Социалистически декхараш «Малгобекнефть» НГДУ болхлой собране дийца а дийца массава раьза а волаш тlайийцад.

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА «ГРОЗНЕНСКИ ШУРИЙ» СОВХОЗА КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXIV-ча съезда, цул тlехьагlа хиннача парте Центральни Комитета Пленумий юрта боахам дlахо дегlабоалабарах, цуч материально - техническа база чlоагlъярах дола соцамаш кхоачаш а деш, «Грозненски шурий» совхоза коллективо лаьттанцареи хьайбашкареи продукташ дукхагlа яхара яьржача Ерригсоюзни социалистически яхье дика толамаш дахарца белгаллаьккхар ийслагlча пятилетка кхоалагlа, хоадамбеш дола шу. Планагlа 19,8 центнер йолча хlара гектара тlара чудера 21,4 центнер ялат. Из бахьан долаш йиш хилар паччахьалкхенга ялат дохкара план дикка тlехкхоачашъе. Планагlа 4000 тонни социалистически декхарегlа 5200 тонни йолча Даьхен амбарашка чутоссар 6450 тонн ялат. Во къахьегаизар хьайбаш леладераша. а. Паччахьалкхенна соахка дlаденнад 1353 тонн дулхи 5450 тонн шурей.

Дийнна гlалаташи хинна кхоачамбоацараши массе оагlорахьара тахка а техка, йолаш йола торонаш а лаьрхlа Ерригсоюзни социалистически яхье баьннача совхоза болхлоша КПСС Центральни Комитето партегеи советски халкъагеи даьча Кхайкарала жоп а луш 1974 шера керда, доккхий социалистически декхараш тlаэц.

паччахьалкхенга дохка: ялат 4200 тонн (халкъбоахама план 3000 тонн), баьцадаараш 600 тонн, сом 150 тонн, шура 5300 тонн, дулх 1300 тонн.

Керда социалистически декхараш кхоачашдара новкъостал дергда лаьттанцареи хьайбашкареи дукхагlа продукташ яхара тlадерзадаьча совхоза специалисташа а хьалха латтараша а белгалдаьча хаьддача гlулакхаша. Юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара тоае лерхl ялаташ дlадувча кхай структура, хlаьта иштта севообороташ нийса лелае, дикагlча сортагlа дола фу дlаде. кхоачам хиллал моттигареи минеральнии удобренеш тоссаш лаьтташ хьаьнде а лерхl. Хlара гектара тlара чуэца лерхl 20,3 центнер ялат, 190 центнер баьцадаараш, 350 центнер шекара свекла, иштта дика хьувкъаяь чуяхьаргья кхыйола юртбоахама культураш а.

Хlаьта хьайбай продукташ алсамйоахаргья дукхагlа тайп-тайпара дика доакъараш кхоачам хиллал lалашдарца. Совхозо кийчъергья: йол — 4000 тонн, моша доакъар — 31500 тонн, баьца хьоар — 350 тонн, иштта кхоачам хиллал кхыйола доакъараш.

Къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхар бахьан долаш 5 процент лакхлургья къахьегама овсарле.

Производстве хьалха латтараш та моральнии материальнии поощренеш яра боахаме белгалъяьй социалистически яхьа хьалла условеш.

Совхозе дlадоладергда хьайбай боахам промышленни ларда тlа боаккхилга, дуккхача шерашка хургйола культурни даьгlенаш хьаелга.

КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, ийслагlча пятилетка диълагlа, къоастамбеш дола шу керда социалистически декхараш толамца кхоачашдарца белгалдаккха лерхl совхоза болхлоша.

Социалистически декхараш дийца а дийца тlайийцад совхоза коллектива юкъарча собране

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ОТТАЯРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. Халкъа боахаме, lилма, культура, халкъа образоване, унахцlено лораяра даькъе, паччахьалкхен учрежденешкеи общественни организацешкеи дуккхача шерашка хьаьнала болх барах къахьегамхошта тела «Къахьегама ветеран» яха медаль оттае.
2. «Къахьегама ветеран» яхача медалах йола положени чlоагlъе.
3. «Къахьегама ветеран» яхача медала описани чlоагlъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 ш. 18 январь.

КЪАХЬЕГАМА СИЙЛЕН ОРДЕН ОТТАЯРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. Хьинар ца кходеш балха овсарле лакха йолаш дуккхача шерашка цхьан предприяте, организаце, колхозе е совхозе къахьегарах промышленноста, транспорта, гlишлошъяра болхлоштеи цу доакъой производства мастераштеи, колхозхошта а юрта боахама болхлошта а тела I, II, III степена Къахьегама Сийлен орден оттае.
2. Къахьегама Сийлен ордена Статут чlоагlъе.
3. I, II, III степена Къахьегама Сийлен ордена описани чlоагlъе.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 ш. 18 январь.

КЪАХЬЕГАМА СИЙЛЕН ОРДЕНА СТАТУТ

1. Къахьегама Сийлен орден тел цхьан предприяте, организаце, колхозе е совхозе дуккхача шерашка хьинар ца кходеш балха овсарле лакха йолаш къахьегарах промышленноста, транспорта, гlишлошъяра болхлоштеи цу доакъой производства мастераштеи, колхозхошта а юрта боахама болхлошта а.

2. Къахьегама Сийлен орден кхаь степенах латт:

I степена Къахьегама Сийлен орден,

II степена Къахьегама Сийлен орден,

III степена Къахьегама Сийлен орден.

Ордена эггара лакхера степень я I степень. Орденаш цхьач лерагlа тел: III степень, II степень, I степень

3. Къахьегама Сийлен орден лу:

производственни хьокхамаш лакха хиларах, балха нормаши планаши хаддаиза тlехкхоачашъярах;

къахьегама овсарле лакхъярах, геттара дика продукци кийчъярах, материалаш кхойрахи къахьегамта дlадодар кlезигдарахи;

къахьегаме кердадараш юкъекхахьарах, маьхера изобретенеши рационализаторски предложенеши теларах, керда техникеи прогрессивни технологии караерзаечеи царех пайда эцачеи хьинаре дакъа лацарах;

юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продуктивности лакхъярах;

производственни мошносташ, культурно - бытовой объекташ, чуlа цlеноu лоацагlча ханашкеи дикагlеи хьалдеча доккха къахьегама дакъа лацарах а уж шоай ханнахьа эксплуатаце дlателарах а;

къона болхлой, колхозхой lомабечеи кхетабечеи доккхий толамаш дахарах.

Лакхе белгалдаь къахьегама толамаш дахарах уж совгlаташ тел, нагахьа саина цхьан предприяте, организаце, колхозе е совхозе дуккхача шерашка болх баьбале.

4. Кхаь а степенах йола Къахьегама Сийлен орденаш еннарий бокъо я:

а) пенси 15 процент лакхдара;

б) оттаьча нормаех чуlеча моттигашца хьалхарча аргlанна lалашбара;

в) ше цаl шера цкъа мах боацаш (дlа а юха а) машинаькъа транспортаца — скорни пассажирски поездий мягки вагонашка, хин транспортаца — скорни пассажирски линей I класса каюташка (I категоре моттигаш), фега гlолла лелаечеи е дунен халкъашта юкъерча автомобильни транспортаца лела;

г) городерча пассажирски транспорта дерригача тайпаех, юрташка — республикански доалагlа йолча автомобильна транспортах районал чухьа (таксегара дlайиккхача) ше цхьанне мах боацаш пайда эцара;

д) шера цкъа мах боацаш санаторе е салоlача цlагlа ваха путевка эцара (шера цкъа, дарбан учреждене яьча заключенегlа). Болхлошта, производства мастераашта, колхозхошта мах боацаш путевкаш тел уж балха болчча моттигашка, болх беш боацача пенсионерашта — пенсеш хьожадаьча органаша;

е) аргlа ца лоархlаш эредиценни коммунально - бытовойи предприятеша, культурно - просветительни учрежденеша гlулакхаш дара.

Къахьегама Сийлен орден накха аьрда оагlорахьа йоаллаю Сийлен ордена тlехьа а лакхагlа йола степенаш хьалха йолаш а.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

I, II, III СТЕПЕНА КЪАХЬЕГАМА СИЙЛЕН ОРДЕНА ОПИСАНИ

I степена Къахьегама Сийлен орден лакхерча даькъе тlа дошо бессача яьржача зlанарий пхе цlовни, хlаьта лохерчу тlа — «СССР» яха йоазув тlалатта сир даьккха цlе лента тlахьоарчадаьча кхаь мугlарах латтача кlи канашта юкъе йоалла кlеззига букъ а багlаш йола дошув даьккха дукха саьнашдарг я. Кlи канаш, «СССР» яха йоазув, лента контураш дошув даьккха я.

Ордена юккъерча даькъа тlа цlе сир даьккхача яьржача зlанаршта юкъе доахк домении пийшкеи хьалъеш латтача гидроэлектростанцеи рельефни оксидированни сурташ а дlатlалотабаь дошув даьккха марс а гон а.

Ордена юккъера дакъа чулоацаш оттадаь гонахьа «Къахьегама Сийле» аьнна даь дошув даьккха йоазув а долаш шестерна сурт да. Шестерна сурт оксидированни да.

Ордена лакхерча даькъа тlа дошув даьккха контур а йолаш пхи са бола цlе сир даьккха селкъа боалл.

II степена Къахьегама Сийлен орден I степанал эргаш я яьржача зlанарий пхи цlов а болаш йолча дукха саьнашдарга лакхера дакъа дото бос болаш, хlаьта ордена юккъера дакъа сийрда-сийна сир даьккха хиларца. III степена Къахьегама Сийлен ордена кlи каний лохера ши мугl, лента контураш, «СССР», «Къахьегама Сийле» яха йоазош дошув даьккха да. Ордена вож юхейиса еррига тlехе а дlатlалотадаь марс а гон а оксидированни я.

I, II, III степена Къахьегама Сийлен орден дотох хьаю. Ордена бустамаш: лакхал — 43 мм, шорал — 41 мм.

Къахьегама Сийлен орден лаламцеи чlугацеи дlатосс бlоахалла болаш баьде-сира цхьа оасилги lажагlа бесса цхьа оасилги болаш дола 24 мм шера даьре муарови лента тlадоаллача пхи са болча колодкилгах. Баьде-сирача оасилга шорал 11 мм да, lажагlча бесса болчун — 12 мм. lажагlча оасилга юккъе гlолла бlоахалашха цlе ши оасилг бола: I степеначоа — 5 мм шера цаl, II степеначоа — хlарабар 2 мм шера шиъ, III степеначоа — хlарабар I мм шера кхоъ. Лента аьрда йист lажагlча бесса готтига го болаш я.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХАЧА МЕДАЛАХ ЙОЛА ПОЛОЖЕНИ

1. «Къахьегама ветеран» яха медаль оттаьй халкъа боахаме, lилма, культура, халкъа образоване, унахцlено лораяра даькъе, паччахьалкхен учрежденешкеи общественни организацешкеи дуккхача шерашка хьаьнала къахьегарах къахьегамхошта тела. Медаль тел болхлошта, колхозхошта пенсе баха ха хилчеи баха а боагlаш салаlа болхачеи хана царна карагlдийнна къахьегама дика гlулакхаш къоабаллаь тlаэцара маlанагlа.

2. «Къахьегама ветеран» яха медаль тел СССР Лакхехьарча Совета Президиума цlерагlа союзнии автономнии республикай Лакхехьарча Советий Президиумаша, къахьегамхой депутатий краевой, областной а хlаьта иштта Московски Ленинградски городской а Советий исполнительни комитеташа.

Медаль ялийтарах йола ходатайство лу предприятей, учрежденей, организацей администраце, партийнии профсоюзнии организацеша, районни, городской партийни, советски органаша.

3. «Къахьегама ветеран» яха медаль хьожаяьрашта дlател, массаза а яхар мо, цар болх беча коллективашка.

4. «Къахьегама ветеран» яха медаль накха аьрда оагlорахьа, «1941 — 1945 шерашкарча Сийлахь - боккхача Даьхен тlема хана хьинаре къахьегарах» яхача медала тlехьа йоаллаю.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХАЧА МЕДАЛА ОПИСАНИ

«Къахьегама ветеран» яха медаль дотох я, 34 мм диаметр йолча нийсача гома куцехьа я.

Медала хьалхашкахьарча оагlо тlа дlа-юха яьржача зlанарашта юкъе хьасовдаьнна «СССР» яха йоазув, лаврови гlан рельефни, марсеи гонеи сурт да. Медала лохерча даькъа тlа лента контурни сурта гоннахьа даь «Къахьегама ветеран» яха йоазув да. Медала хьалхашкахьара оагlув оксидированни я.

Медала тlехьашкахьарча оагlо тlа матови сийрдача фоне биъ мугlарагlа даь рельефни йоазув да «Дуккхача шерашка хьаьнала къахьегарах» яхаш.

Медала йистош хьаягlаш я.

Лаламцеи гlозарцеи медаль дlатосс баьде-сирача бессара бlоахалла болаш цхьа оасилг а, сийрда-сирача бессара цхьа оасилг а юкъе йовкъаш а йолаш бlоахалашха болаш кlайи цlеи бесса готтига кхо оасилг а болаш дола 24 мм шера даьре муарови лента тlадоаллача пхи са болча колодкилгах. Баьде-сира оасилг 7 мм шера ба, сийрда-сира бар — 8 мм. Лентана гонахьа гlолла готтига кlай йист йода.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

КОММУНИСТ НЕВЕЖИН

Эггара хьалха бIарг кхетташе везалуш хул цхьавола саг. Дуккхача хана дениз хьайна из вовзаш санна гаргавода хьо цунна, салоIам боал хьа дега цунца Iа йоаккхача хана, вицвала гьна воал из. Иштта безаме саг ва Невежин Михаил Степанович. Дош а гIулакх а цаI доландаь веза новкъосташта Невежин, цо дог цIена къахьегандаь, сий ду цун. Балха план а тIапийша декхараш а цо кхоачашдора аьнна дац из. Духьал из дарах-м везалургвац саг, кхыдар а лертIа деце.

Шийна ховр ца ховрашта дIадовзийташ, ше санна цар а болх дика бича дега тоам бар хулаш хила веза хьалха латта болхло. Иштта я коммуниста Невежина оамал. Цунна дика хет шийгара гIо - новкъостал нийша саг тIавеча. Цо раьза хиле дIайовзийт шийн балха говзал. ХIаьта из йоккха говзал йолаш ва. Ткъаь итт шу совгIа ха я мехкдаьтта чакхдоахача установка тIа цо болх бу. Дукха Iомабаьб Михаил Степановича къона болхлой. ХIаьта балха говзал царна Iомаярал совгIа, дас санна, коммуниста санна царна кхетам лу, нийса никъ хьех.

Итт класс яьккхача, из волча балха вера Гоголев Гена. ХIама довзара, заманна тIехьа ца висара тIаккхувш вола зIамсаг дукха везавелар Михаил Степановича. Ше лакхерча дешара заведене деша ца вохавалрах вена мара из болх дукха безаш цига балха эттавацар из зIамсаг. Невежина хайра цунна из болх безабалийта а цу балха специальность лакхъергйолаш цун уйла тIаяхийта а. Хьехам бир цунна мехкдаьтта институте деша ваха. Лакхерча дешара заведене деша вахарах ше дилла хинна дог ураоттадир... ХIанз Гоголев мехкдаьтта институт яьккха инженер ва, цо кулгалду цхьан установкана.

Иштта цо Iомаваь а хьехам баь а ва установка начальник инженер Кулаков Леонид а. ХIаьта цун ученик хинна Крайнов Геннадий хIанз Грозненски мехкдаьтта институте деша вагIа.

Итташ шерашка болх беш кIезнга нах Iомабаьбац Михаил Степановича. ХIанз цо Iомаеш я йоI Смахтина Лида.

— Сай балха говзал аз наха дукхагIа дIа ме-йовзийт бокхагIа хургба цох боала пайда, — йоах вокхагIволча оператора Невежина. ХIаьта говзал Iомаяь хIара саг са гаргара саг ва. Уж дукха ба са. Цхьаккха деза ди дIадодац аз Iомабаьча наха со дага ца вохаш. Моаршалаш кхухьийт сога цар.

Боккха го баьккха яц Невежина биографи. ВорхI класс яьккхалца станице ваьхав. 1939 шера хIанз ше волча Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе балха венав. Бакъда цу хана кхыча тайпара яр цу завода цIи.

Вай мохк дIалаца немецки фашисташ тIабаьхкача хана ше раьза а хинна тIем тIа вахав. Цига тIема эггара халагIеи кхерамегIеи йолчарех цхьан моттиге — Сталинградерча фронте нийсвеннав.

Дагадоххарах хIама дерех вац Михаил Степанович. Цо чIоагIа уйла ю ше дагалаьцачун. Фронте волаш а маьрша къахьегаш а — массанахьа дика оамалаш, эздий гIулакх доаллаш, массаза а шоашкара хьоккхам телаш бола нах хиларах тарра бовз цунна коммунисташ. Дукха уйлаш ю уж санна хулалургвий - хьогI со, яхаш. Дуккхача хана кийчлу из сийлахь-воккхача баьчча, Ленина кхеллача парте ваха. Иштта кийчвенна 1959 шера парте вода Невежин. Цу хана дениз парте вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш хьа а воагIа. Коммунисташа из дуккхаза хийржав шоай партгрупоргалла. Михаил Степанович цеха партийни организаце секретара заместитель а хиннав. ХIаьта хIанз Невежин завода парткома член ва.

Цо доккха дакъа лоац завода а Заводской района а общественни вахара юкъе. Михаил Степановича кулгалду завода ДОСААФ кружока, кагирхошта тIема-патриотически, интернациональни кхетам лу. Цо шийн цIен дар санна лораду социалистически рузкъа, цун кхом барга а хьурмат дарга а хьож. Из Заводской района халкъа тIахьожама комитета член ва, цун балха юкъе хьинаре дакъа а лоац.

БархIлагIча пятилетка заданеш толамца кхоачашъярах Невежин Михаил Степановича доккха совгIат — Къахьегама ЦIеча Байракха орден елар Советски правительства. Къаьстта дика къахьийгар цо сийлахь воккха Ленин ваь 100 шу дизар белгалдаьккхача 1970 шера. Вай баьчча ваьча деза ча денна производственни коталонца накъавахар из. Из бахьан долаш Ленински Юбилейни медаль елар Невежина.

Дерригача советски халкъо шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа шерра социалистически яхь йоаржаяьча дIадахача пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заводе хьалхара моттиг лаьцар коммунист Невежин болх беш волча йиълагIча цеха № 11 йолча установка коллективо. Эггара йоккхагIйола ахчан преми елар цунна.

ХIанз, КПСС Центральни Комитето партега, дерригача халкъага даь Кхайкарал шоай дег чура йоагIа оаз хеташ тIайщача шоай установка болхлошта юкъе берригашийн низ тIабахийта къахьег Невежин Михаил Степановича пятилетка йиълагIча, къоастамбеча шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

— Сага пхьанашка лела цIий санна халкъа боахама эша доагор кийчдеш се хиларах доккхал ду аз, — йоах коммуниста Невежина.

Иштта доккхал ду цо ше советски общества болча пайдана къахьегаш хиларах, махулла шийгара цунга хIама дукхагIа дIаккхачийта гIерт.

Дика кхетабаьб цо шийн дезал а. ЙоккхагIйола йоI инженер а йолаш Алма-Ате болх беш я, хIаьта зIамагIъяр иттлагIча классе деша ягIа.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Грозненски «Электроприбор» заводе дукха болхлой ба хIанзлехьа шоай пхе шера задани кхоачаш а яь тIайоагIача пятилетка календарагIа къахьегаш. Цар цIераш йоахача хана халхарчарца цIи йоаккх пхелагIча разряда токара Петухов Виктор Владимировича. ХIара сменагIа нормаш 140—160 процент кхоачашъю цо. Цхьаккха брак йоацаш хул цо кийчъю продукци. Цудухьа ОТК болхлой тIахьожам боацаш дIаэц цун продукци.

СУРТА ТIА: токарь В. Петухов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ОТЧЕТ ЛУ КУЛЬТУРА УЧРЕЖДЕНЕША

Культурни вахаре традици а хинна дIаэттад клубаша, культура цIеноша, библиотекаша шоаш шера баьча культурно - массови а кхетама а балхах къахьегамхошта отчеташ лула. Из болх дика вIаштIехьбаьккхаб Надтеречни районе.

Дика чакхъяьлар Мекен-Юртарча культура цIени библиотекай болхлой отчет. Цу хьакъехьа гулбеннараш юкъе бар «Кругловский» совхоза партийни а комсомольски а организацей секретараш, юртсовета председатель. Юртарча культура цIени библиотекай отчеташ ювцаш къамаьлаш даьча «Кругловский» комсаш лелаеча совхоза керттерча инженера нов. Магомадова, комсомола комитета секретара нов. Сербиева, кхыбараша белгалдаьккхар юртарча культура цIен болхлоша къахьегамхошта эстетически кхетам луш пайдане болх баьлга, совхоза хьалхашка латта балха декхараш кхоачашдара доккха новкъостал даьлга.

Иштта цар дийцар культура балхацарча кхоачамбоацарех а. Масала, культура ЦIагIа берий сектор ца хиларах, кагирхошца кIезига кхетама болх барах, художественни самодеятельноста концерташ наггахьа мара ца увттадар.

Культура цIени библиотекай керда совет хержар собране. Юртхошта юкъера культурно-кхетама болх дIахо тоабара хьайда декхараш оттадир цунна хьалхашка.

Культурни болх тоабара пайда луш, дIахо ледезар къаьгга белгалдеш дика чакхъяьлар культура учреждений отчеташ Братское яхача юрта, Зебе-Юрта, Клаус кIотаре, кхычахьа.

Юрташка отчеташ чакхъяьлча хилар районни культура цIени библиотекай болхлой отчет. Цар дийцар шоаш шера баьча балхах дIахо болх тоабара шоашта эшачох.

Собране дакъа лоацаш хиннараша культболхлошта карагIдаьннача дикачунца цхьана белгалдаьхар цар балхацара кхоачамбоацараш: художественна самодеятельноста доакъашхой производственни участкашка кIезига ухаш хилар, районни культура ЦIагIа шахматаш, шашкаш ца хилар, иштта кхыдараш.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома X пленума соцамаш кхоачашдеш культура учреждей болхлошта хьалхашка латтача доккхийча декхарех дийцар собране дакъа лоацаш хиннача парте райкома а райисполкома а болхлоша.

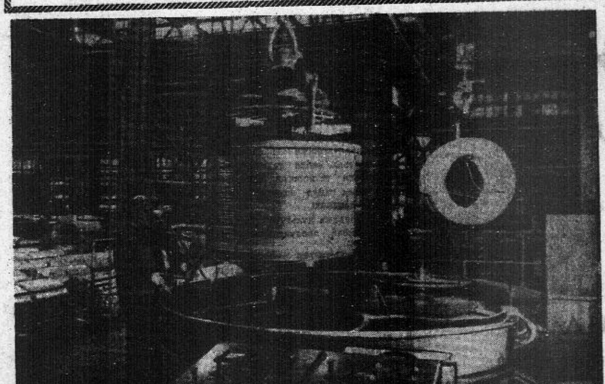
Белгалдаккха доагIа цхьацайолча культура учрежденешка отчеташ лерттIа чакх ца ялар. Эггара хьалха из доагIа Гвардейское яхача юртарча, Коневи Маковкини яхача кIотарашкарча культура учрежденешта. Цига отчеташ еш баьча балха критически анализ янзар, хоадам боллаш къоастаданзар дIахо болх тоабара наькъаш.

Района культура отдела болхлой декхар да отчеташ еча хана зеденна дикадар, кердадар массанахьа дIадоаржде а, хIаьта белгалдаьха кхоачамбоацараш сихагIа дIа а доахаш, хIара клуба, библиотека болх дIахо тоабара эшар вIаштIехьдаккха а.

Ала доагIа дуккхача юрташкарча культура учрежденешта методически новкъостал эшилга. Царна гIо де декхарийла ба халкъа творчества республикански цIен а культура министерства методически кабинета а болхлой.

А. МИСЛАУРОВ,

халкъа творчества республикански цIен воккхагIвола методист.

Дика къахьег дуккха эзараш болча болхлоех латтача Братски алюминиеви завода коллективо.

Предприяте шоллагIча цехо арахеца металл эггара дикагIча сортах да, хIаьта йоккха габарит йолча массехк тонн езача слиткашта паччахьалкхен дикала Знак еннай. Цеха продукци дунен тIарча вурийтта мехка кхухьийт. 1973 шера планал совгIа 800 эзар сомал дукхагIа пайда баьб, 15 миллион киловатт - сахьат электроэнерги кхояьй.

СУРТА ТIА: прокатни стана тIара арайоагIа кийча продукци — алюминиеви катанка.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт.

ТАСС фотохроника.

АТЕИСТАШ КХЕБАРА

Дынца къовсам лоаттабар, къахьегамхоех бизза бола атеисташ хьалкхебар, царна шерра марксистско-ленински мировоззрени ялар — культура учреждений керттера гIулакх.

Цу хьакъехьа МагIалбикерча культура учрежденеша лаьрххIа гIулакхаш чакхдоах бахача наха атеистически кхетам балара. Иштта, болх беш я «Атеистически кхетама лардаш» яха шин шерара семинар. Цига къоастадеча керттерча дешаех да: «Ды хьахилар», «Классови обществера дына социальни овлаш», «Ды хьахилара бахьанаш», иштта кхыдараш а.

• Района ерригача библиотекашка кийчъяьй атеистически уголокаш, уж цахаддаш кердача литератураца эргайоах. Наьха атеистически кхетам лакхбара лаьрхIа - я хоза кийчъяь книжкай выставкаш: «Iаламе хулаш дар Iилмон дынон мишта кхетаду», «Фу, мишта, хIана?», «Къона натуралист», «Йоазонхоша дынах», иштта кхыраш.

Iилма - материалистически мировоззренех кхетам луш долча Н. Мезенцева, А. Степанова, М. Гильзина книжкашца а, иштта кхыча атеистически чулоацам болча литератураца а бу болх шербаьб.

СоагIача культура ЦIагIен библиотекей чакхъяьлар хаттарийн жопийн сайренаш, Iаламе хулаш дар дувцаш дар утренникаш, цига дийцар цIлам хьахиларахи мархах хулаш долча зенехи, иштта Iилмой дынои мишта кхетаду Iаламе хулаш дар.

Цу тайпара сайренаш а дагахьара журналаш а хилар Пседахе а. Цига медицински болхлоша дийцар сага унахцIенои лазарашн Iилмои дынои мишта кхетаду, дына фаьлгашта тIехьаваьнначоа доалача зуламех.

ЛадувгIарий уйла тIаозаш дар № 1 йолча тха библиотеко чакхдаьха «Лаьтта-м хIаьта а кхесташ да», «Iилма дынал котдоал», яха дагахьара журналаш а.

Иштта, оаха № 3 йолча школа ворхIлагIча класса дешархошца чакхдаьккха «Iилма дынал котдоал» яха дагахьара журнал кхаьдакъах латташ дар. Цига гулбеннарашта аз дийцар дынах а цунах хулача зенех а.

ХIанз а болаш ба вайна гIанех а иштта кхыча хIамаех а тешаш бола нах. Цунах лаьца дийцар библиотека читальни зала заведующе Р. И. Петровас.

Цу тайпарча сайренаша новкъостал ду бераштa тамашийна хийтта хIамаш химе, физика опыташца къоастаде.

Иштача балхо шербу атеистически кхетам, айю материалистически мировоззрени. Малгобекски района библиотекаша укх тIехьарча хана дуккха а дукхагIа дIател дешарашта атеистически чулоацам бола книжкаш.

В. БУКИНА,

МагIалбика № 1 йолча библиотека заведующи.

БIАЬСТАН КИЙЧО ЕШ

◆ ЙийслагIча пятилетка укх диълагIча, къоастамбеча шера чуэцаргболча хьувкъама тешаме лард йоллаш ба укх деношка тха района кхаш лелaдераш.

БIаьсти дIадера планагIа 336 тонн хьажкIий, 834 центнер кена, кхыйолча культурай фу Iалашде дезаш бар районе. Шоашта хьалдезаш хинна декхар дика хашка латташ кхоачашдеш хьабоагIа уж. Иштта, хьажкIий фу дерригa а дIадувча боарамга дIа я кхоачадеш 357 тонн Iалашдаьд, хIаьта кена фу — 1640 центнер. Цунах 1100 центнер цхьоалагIчен шоллагIчен класса гIа да. Планал совгIа Iалашдеш да района боахамашка бIаьсти ювча кхыча культурай фу а.

◆ Гурахьа йийнача культурашта минеральни удобренешца подкормка яра дикагIйола агротехнически ха я хIанзара яь. Из кхета а деш укх деношка тIатеIIа аммиачни селитраца подкормка еш ба района кхаш лелaдераш гурахьа йийнача культураштa.

Районе ерригa дIайийна культураш 13400 гектар я. Царех планагIа 11 эзар гектара тIара йолча культураштa подкормка е езаш ба укх Iай района механизатораш. Цхьабакъда «1974 шера лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа юрта боахама болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа» хьакъехьа КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баьча соцамо дог гIоздаьккхача района кхаш лелaдераша лаьрхIад гурахьа йийнача ерригача культураштa подкормка е. Шоаш лаьрхIар кхоачашде ерригa торонаш я цар. Тоъам болаш я техника, минеральни удобренеш.

15 январь тIаккхоачаш 4000 совгIа гектар гурахьа йийнача культураштa подкормка яьй района механизатораша. Из болх 19 агрегатаца цхьан кIира баьб цар. Ала деза «Джалка», «Шалинский» совхозаш йоацаш района дерригача боахамашка минеральни удобренешца подкормка лаьтта тIа лелача агрегаташца еш йолга. ХIаьта «Джалка», «Шалинский» совхозашка юртбоахама авиаце новкъосталца ю подкормка.

Къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб аммиачни селитраца подкормка яра болх «Автуринский» совхозе, Ленина, ХХ-ча партсъезда, Куйбышева цIерагIча колхозашка. Гурахьа йийнача 50 процент совгIа йолча культураштa дика подкормка яьй цу боахамашкарча механизатораша.

◆ Юртбоахама культурай дика хьувкъам кхебара чIоагIа лоархIаме да органически удобренешца лаьтта хьаьндар. ПланагIа укх шера 40 эзар тонн из удобрени дIаяхьа езаш ба района механизатораш кхашка. Из гIулакх лоацача хана чакхдаккхара 13 лаьтта хьаьндара отряд вIашагIъеллай районе. Царга я 70 совгIа лафеташ тIехьа а йийза трактораш, 16 автопогрузчик, кхыйола техника.

15 январь тIаккхоачаш 26 эзар тонн органически удобрени йиллай района механизатораша кхашка. Къаьстта сихдаьд кхашка органически удобренеш яхкара балхаш укх тIехьарча хана. Масала, 7 январе дениз 15 январь тIаккхаччалца 12 эзар совгIа тонн органически удобрени йиллай цар кхашка.

Къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб кхашка органически удобренеш йиллара болх «Автуринский» совхозе.

И. ПУГАЧЕВ,

Шалински района юртбоахама управлене керттера агроном.

ФЕРМАШКА IА

Тоъам болаш доакъар Iалашдаь, хьайбай помещенеш тоаяь, кхыйола мероприятеш чакхъяьха хьайбаш Iаьгара дахара дика кийчо яьй республика колхозашкеи совхозашкеи. ХIаьта цу гIулакхо дика толамаш а доахийт царга хIанз.

Пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера хьалхарча пхийтта дийнахьа республика хьайбаш лелaдераша паччахьалкхенга еххa шура 22 процент дукхагIа я дIадахача шера цу юкъа еххa хинначул.

ДIадахача шера еххачул дуккхагIа шура йоахк паччахьалкхенга укх шера Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински районий боахамаша а.

Хьайбашка дика Iа даккхийтар къаьстта бехктокхаме гIулакх да. Цудухьа хьайбаш лелaдераштa хIанз керттера дар да доакъарах дикагIа пайда эцар, хьайбашта дикагIа Iунал дар, доахангара дукхагIа шура яккха торо луш йолча кхыча резервaех пайда баккхар. Из хургда КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК баьча соцама республика хьайбаш лелaдераша гIулакхаца душ дола жоп.

ДОЯРКА ДИКА ГIУЛАКХАШ

ДIадахача шера хоза кхаъ кхаьчар Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхозе. Дага дацар Эдилсултанова Хьавайна шийн къахьегама иштта мах берг ма бий аьнна. Пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера доккхий хьоккхамаш дахарах доярка Къахьегама ЦIеча Байракха орден елар. Из доккха совгIат кьавщиш дикача хьоккхамашца шу чакхдаккха а дIахо йодача хана овсаре къахьега а дош делар Эдилсултановас.

— Аз даькъала ювц хьо доккхача совгIатаца, Хьава! — аьлар цунга колхоза председатела Османаев Iусмана, орден дIа а элла из шийна уллув Iохайча. — Дош кхоачашдулургдий хьога?

— Кхоачашдулургда, хIара беттача Iаттагара 3000 килограмм шура йоаккхаргъя аз.

Коммуниста шийн дош кхоачашдир. Из санна хьокхам хьалха цIаккха а колхозе хиннабац. Кхыметтел районе а дуккхабараштa карагIдаьннадац цу боарамга кхача.

Дуккхача шерашка хьалха латтача доаркаца Бердар- Аннайца яхье яла лаьрхIар Энгель - Юртарча доярка Эдилсултанова Хьавас. Цун балха зем боаккхаш, цун говзала духтIаяла гIерташ дуккхаза а вз йолча ихар Хьава.

Дукха дараш хьаIомадир цо районе цIи хезача доярка гара. Дуккхача шерашка хьайбай боахаме къахьийгача Хьавайна а ховра хьалха латтача опытах, хIаьта а Бердара дувцачох цхьа дош ца тувладолийташ чIоагIа теркам тIабахийте ладувгIар Хьавас.

— ХIанз, шортта тайп-тайпара доакъараш долча хана кхо эзар килограмм а ца йоаккхе-м вIаштIехьдац, — йоах доярка шийн новкъосташка.

ДагайоагIа цунна «Дружба» совхозе дараш санна дола доахан доллаше а ши эзар килограммал совгIа шура ца луш хинна ха. Цхьабакъда, уж кхабари лелaдари бе-бе дар. Доярка говзал кIезига яр, доакъар а кхоачамболаш дацар. ХIанз гIулакхаш кхыча тайпара да.

Доакъар кийчдеча бригадо кхоачам хиллал дика доакъар Iалашдаьд колхоза. Йоккха опыт йола доярчаш хьахиннаб. Масала, доярка Межидова Човрас, Дакаева Дошибикас, кхыбараша кхо эзар килограмм гаргга шура яьккхай. Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара колхозе йоаккха шура 2600 килограмм я.

Эдилсултановай группе хIанз духхьашка бахка 12 етт ба. Юкъера лаьрхIача дийнахьи буси хIаранегара 10 килограмм шура йоакк. Боккха теркам тIабохийт доярка доахан рационах кхабара. ХIаьта рацион дика а тайп-тайпара а я: йол, бекъа жом, баьцийн хьоар, хьажкIий ишк. Из дерригa кховчам хиллал Iалашдаь ферме долаш да.

Ала деза, механизаци яра гIулакх укхаза ледара хилар: оборудованеш тоаяьяц. Доаркаша шоаш дIадехк доакъар, кхо арадоах. Цу дерригне а балха новкъарле ю, шура кIезигъю. ГIишлошьеча подрядни организацеша кхоачашдаьдац шоай декхараш, хIаьта доярка-м шийн деша тIара яргйолаш яц.

Соахха яьккхачул дукхагIа шура яккха лаьрхIад цо пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера. Цу гIулакха ерригa уйла тIаяхийта дIадоладаьд Эдилсултановас ер шу. Опыт йолаш я, доакъар шортта да, хIаьта цун хьинар айдаьд КПСС ЦК партега, халкъага даьча Кхайкарало, дукхагIеи дикагIеи продукци яккхара тIехьа социалистически яхь йоаржае аьнна КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамо.

Дукха ха йоацаш цун йоI енай ферме. Цох лакха говзал йола мастер елга тIайщад Хьавас.

И. ДЖАМАЛОВ.

ЛЕНИНСКИ ТIАХЬЕХАМА КОММУНИСТ

Сормовски болхло Леонид Иванович Алямовский — Ленински тIахьехама 240 эзар коммунистех цаI. 50 шу хьалхагIа, Владимир Ильич Ленин венна дукха ха яла лех ьа, вахав из Коммунистически парте. Цу хана цунца цхьана парте вахар Сормовски завода 1650 болхло.

...Промышленни Сормова улицашка гIолла дIадолх тхо Леонид Ивановичаца. «Нана» яха Горьке роман бахьан долаш дерригача дунен тIа дIаяйзача цу улицашка гIолла. Ленин, воацаш доаккха шоваткъе иттлагIа Iа да ер. Дарц хьекх хоза кийчъяьча Коминтерна проспектагIа. ХIанз дисадац укхаза горьковски романа тIа бувцараш баь, баьха, бяйна лохига ахкай цIенош. ХIанз яц миска, меца болхлой поселок. ХIанз я волжски города Горьке массадолча хIаманца кхоачамбаь индустриальни район. Тхона духьалбоагIа Алямовске чаннарбарий къонгаши къонгий къонгаши. Цар къонача еллаеннача юкъмарашта бIара а хьежаш, Леонид Ивановича дагалувц:

— ХIанз дукха дувц, хIара саго шийн моттиг хьалаха еза яхаш. Нийса да из. Халахет талант йолаш волча конструкторах юкъера хьехархо хулаш хилча. Таханарча комсомольцашна тха цу тайпара къамаьл юкъе даьлча, цар касткаста хоатт сога: «Хьо тIаккха? Слесари колхоза председатели, салте а машиннаькъахо а. Самолеташи кемаши дер хиннав — хIаьта массаза а цIеначa дег тIара кхоачашлаьд Iа хьай гIулакх. ТIаккха иштта моттигаш леха езаш хиннав-кх хьо?» Из цхьа моллагIдола дош дац.

Са ворххIе даьх дениз хьа болхлой долаш тхо хьадаьхка хилча, масала, юрта боахама «тIаверза» безам мишта хиннаб са? Иштта безам, бакъдар аьлча, хиннабац.

ХIаьта 1930 шера январе цхьанна тайпара шек ца воалаш Белоруссе вахар со колхоз вIашагIйолла ахархошта новкъостал де. Укх тайпара дар из.

Со парте член хинначул тIехьагIа, са вахаре хувцаденна хIама хилаьзар. ДIахо а слесаралла болх беш хилар со. Квалификаци лакхъеча курсашка деша ваьгIар, заводерча техникуме деша вахар. Иштта де дезаш дар из — мохк индустриализаци е кийчлуш бар, коммунист, шийгара хьоккхам а гойташ, шийн новкъостий тIехьагIа царех юххьанцарча пятилеткай турпалаш баьча новкъа гIолла дIабига безаш вар.

Техникум йистеяккха кхензар са. 1930 шера январе парте Сормовски райкома секретарь кхайка вигар со. Цун кабинете бIаргавайра сона Нижегородски крайкома секретарь Андрей Александрович Жданов.

Геттара хоаставаь дIавоввзийтар со цунна: Алямовский Леонид. Слесарь. Ленински тIахьехамах вола парте член. ВорхIе даьх дениз хьа пролетари. 15 шу даьлча дениз Сормовски заводе ва. Кузнечни цеха партячейка секретаралла хержа хиннав. Тракторни гIулакх довзаш ва. Ткъаь пхиь эзарнеца Белоруссе вахийта могаву оаха.

ШоллагIча дийнахьа Белоруссе дIавахар со. «ТIамIалтIатеха бай» яха Шолохова Михаила роман дийшачоа дика ховргда са цига фу де дийзад. ХIанзарча ханага диллача зIаммига мара йоацача 15 цIа чудоагIача колхозах «Советская Белоруссия» аьнна цIи тиллаяр. Председателалла оттавир цигара ахархо Черненко, цIена дог-уйла долаш вола саг. со — цун заместителалла. ХIаьта председатель кулакаша кIийлен тIара топ теха вийначул тIехьагIа са вийзар колхоза керте отта. Округе эггара хьалха трактористий курсаш вIашагIъеххар аз, механизатораш бир пхийтта белорусски зIамигача сагах. Колхоз шин шера чIоагIъенна яьлар, тIаккха се Сормове юха вохийтилга дийхар аз. Цу ханале саг а йоалаьь, дезал болаш саг хиннавар сох, колхозе духхьашхара кIаьнк вир сона — Евгений (из хIанз педагогически институт йисте а яьккха, СибарегIа школа директоралла болх беш ва).

«Самолеташ хьае еза» — уж дешаш дар эггара хьалха Сормове, парте райкоме сона хезараш. Авиационни завод хьалъеза организатораш эшар — со цига хьожавир болх бе.

1941 шера, Даьхен тIом болабеннача хана, юха а професси хувца йийзар. ТIаккха а башха са безам болча тайпара хилаьзар. Эзараш а эзараш а бола советски нах а санна тIем тIа латтача эскаре ваха безам болаш вар со, цхьабакъда парте кхыча тайпара лаьрхIар — машиннаькъа транспорте хьожавир со.

Аз, бакъдар аьлча, кхетадора, са керда болх фронта, мехка мел чIоагIа эш. Москвана юхе хоадамбеш бола тIом лаьттача деношка столица лораеш хиннача бIуно сормовски танкаши снарядаши — горьковски грузовикаш кхухьар оаха... Дуккхаза а нийсделар тхо чуеттача бомбашта кIал... ДагадоагIа сона, цкъа цIи йоаккха бомба кхийтта шиъ вагон лотаенна, цхьа минут яха мара гера чухинна ерригa состав хIалак хулар. Йоагаш лаьтта вагонаш тIехьара дIакъоастае вIаштIехьдаьлар, уж, ираза, эггара тIехьара яраш хиннайр.

Мел аьлча а, 1943 шу долалуча юххье салте хилар сох. Цхьан юкъа дийшачул тIехьагIа Смоленск мукъайоаккхача дакъа лоацаш хилар со. Цхьабакъда дукха бе безанзар тIом — Смоленски областе мукъаяьккхача территоре тIа тIема комиссариаташ вIашагIйоха юхе витар со. Хиславице районни тIема комиссаралла хьожавир. ТIом чакхбаллалца эскара бIухой кийчбора, йохаяь предприятеш юхаметтаувттайора.

Лочкъадергдац аз, тIом беча эскарера дIаваха дог дагIацар. Цхьабакъда дукха ха ялале юха а — хIанз массазлагIа дар из! — аз кхетадир, парти бакъ хиннилга. Цу тайпарча тIемо мехкагара а халкъагара а дIадехар дерригa низаш оарцагIдоахилга. Цига толам балга эскарах тийша хинна ца Iеш, тылах тийша а дар — заволех, машиннаькъех, безерех...

Эзараш саггота эшараштех гIулакхаштех мехка цIаккха а тоъаш яцар кадраш — таханара дуккха миллионаш юкъе болаш дола цар мугIараш цу хана хIаьтта хьаде доладеш мара дацар. Цудухьа организаторски кхетам болаш шоаш хилар хьахьекха, политически хьисап долаш бола нах кховне бахьан долаш хоадамболлаш къовсамаш дIадолалуча моттигашка хьежабора парте. Опыти къаьстта знанеши ца хилар са ца кхоеш къахьегарца, дешарца дIанийсдора оаха. Оаха кхетадора, оахош дер тхоашта хьалхара цхьанна а кхычо дергдоацилга.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа са «аграрни опыт» хилар дагадехахиннадар, тIаккха юха а юрта хьожавир со. ГIаьрахоша тишъяьча Смоленски областе колхоза председатель хилар сох. Йоагаяь юрташ овкъара юкъера хьалъувттае, мецбеннача мехка ялат тела дезар...

1958 шера мара юхаванзар со Сормове. Цу ханале кхо бер дар са — юкъера школа йистеяьккха воIи ши йоIи. Безаме тIайщар со «Красное Сормово» яхача завода дирекцеи парткомеи. Кемай корпусаш еча цехе мастералла хьожавир со. Цу хана дениз ва со цига болх беш а...

...Ленински тIахьехамах волча моллагIча коммуниста дар морг да Леонид Иванович Алямовске вахар. Иззаморг да из керттерчоа — цо массаза а дора Даьхена эггара чIоагIагIа эшар.

Кастта кховзткъе итт шу доал Леонида Ивановича. Ах бIаь шу да из парте вола! Дуккха къона бараш дика хеташ хьаг цун хьинарах, нийсача уйлаех, болх бе харах.

Григорий ЗАХАРОВ,

Яков УШЕРЕНКО,

АПН корреспонденташ.

ПРОДУКЦИ ДУКХАГIА, ДИКАГIА, ДАРЕГIА

ДИКАЛГА БОДА НИКЪ

ПЯТИЛЕТКА кхоалагIа, хоадамбеш дола шу тха коллективо — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината № 17-18 йолча цехо белгалдаьккхар къахьегама овсарле лаккъярей продукце дикал тоаярей даькъе доккхий къахьегама толамаш дахарца. 1973 шера альфаметилспирола паччахьалкхен дикала Знак еннай. ЛаккхагIа йола аттестаци енна ерригаш а пхи продукт я химкомбинате — технически ацетон, фенол, ЧДА маркаx дола ацетон, изопропилбензол, альфаметилспирол. Царех цхьаннегара — изопропилбензолагара дIанийккхача, вож йиъ продукт тха цехе хьаеш я.

ЙислагIча пятилетка диълагIа, къоастамбу шу башха-дикача къахьегама толамашца чакхдаккхара КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даь Кхайкарал чIоагIа къоабаллаь хьаллаьцар комбината химикаша. Цу даькъе 1971 шера йолча тхоай встречни плана тIа оаха дIаяздаьд: «Технически ацетона енна дикала Знак январех фенола еннар октябрен чIоагIъе».

1974 шера 14 январе Грозненски мехкдаьтта института профессора химически Iилмай доктора А. К. Селезнева председателал а деш хиннача продукцена дикала Знак увттаяра аттестаци еча Паччахьалкхен комиссе чIоагIийр технически ацетона енна дикала Знак. Из я тха 1974 шерара эггара хьалхара къахьегама котало.

1974 шера йоккхагIйола план тIанийцай цеха коллективо. Из толаме кхоачашъяра дукха оргтехмероприятеш чакхъяханза яргьяц хIанз латтача оборудованеца продукци дукхагIа хьаяр духьа. Из болх оаха чакхбоачкх укх тайпара девиз а йолаш: «Мехка дукхагIа, дикагIа, дарегIа продукци лургъя». Масала, ацетона енна дикала Знак чIоагIъелга вIаштIехьдаккхар духьа 1973 шера массехк колоннана меттел цаI мара юхейтаяц оаха, цун низ алсам а баьккха, цу тайпара цунна гIулакх делга тоадаьд, вешта аьлча хIанз аппаратчикий уйла цхьан колоннана тIайийрза я — ацетон доаккхача технологически процессана тIахьожам лоаттабен управлени си аттагIа да. Цу гIулакха кхы а новкъостал даьд аппаратчикий квалификаци лаккхъяра оаха баьча балхо а. Курсашка цар нийцача знанеш царга йиш хилийтай технологически процесс кIоаргагIа лелае. Из беррига болх цеха низашца чакхбаьккхаб, цу цхьан хаина производственни план кхоачаш а еш.

Ацетон доаккхача дикагIбола аппаратчикаш ба: воккхагIвола аппаратчик Арбузов Анатолий, аппаратчикаш Банковская Мария, Смакотина Юлия, Мингалеева Модила, кхыбараш. Уж ба цех болх бе йолаелча денз болх беш бола, шоай практически знанеш технологически процесс эргаяьккха тоаяра юкъейнхьа бола опытни специалисташ.

Эшшача боараме товарни ацетон дахара низ бола колонча оттае лаьрхIад оаха, гул совгIа дIадохийтар дахийта доагIачул кIезигагIа а долаш. Из болх а оаха иштта тхоай низашца дIаболабаьб. Колонна оттаярца дузаденна № 18 йолча корпуса цхьа дакъа вIашагIдаккханза даргдац. Из болх цеха комсомольцаша чакхбаьккхаб. Комсомольски организаце секретара Савунов Валере комсомольско - кагирхой субботник делга вIаштIехьдаьккхар. Уж ба IолаIа дезаш хинна здане дакъа IолеIараш а колонна дIаоттаяра майда кийчъяьраш а. Из бахьан долаш массехк эзар сом ахча кхоаьд оаха. Керда колонна оттаярах низ боккхагIа хиннаб, арахецца продукци дикагIа хургъя.

Цхьаькха тха керттера деккар — дукха оргтехмероприятеш чакхъяхар. Фенола оттаяь дикала Знак октябре чIоагIъелга вIаштIехьдаккхар духьа дIадолар кIезиг а деш болх бергба фенольни технологически цепочке. Цу гIулакха беш болх ба шоллагIча даькъерча продукташца дIа а увш довш дола фенол кIезигдаран кIувнацара фенол мамогга дукхагIа хьакъоастадаран. Фенол хьаухача узлашка нийсагIа йола режим оттаяра чакхйоахаш мероприятеш я. Цо йиш хулийтаргъя довш дола фенол кIезигде, хIаьта цунга хьежжа из дукхагIа хьа а дергда, продукце единица яккхарга дIадодар кIезигдургда, цу тайпара, юххера а, цеха экономика тоалургъя.

Белгалдаккханза даргдац, боккхагIболча аппаратчикаша Смакотин Даниила, Ковалев Аркаде, Гайнутдинов Бориса, аппаратчика Королев Георге къахьегама овсарле лакха йолаш къахьегаш хилар. Цар говзалах тийша да фенол тIехдикен дIадохийтар кIезигагIа долаши доахилга.

ДIахо а чакхйоахаш да тхо альфаметилспирол даккхара технологически схема эргаяьккха тоаяра, альфаметилспирол доаккхача схемерча хIара колонна низ алсамбаккхара тIаерзаяь мероприятеш.

Тха цехерча хIара болхлочо сакхетаме хьег къа, пайданегIа хургболча тайпара, материалаши къахьегами кIезигагIа дIа а ухийташ болх барца.

1974 шу материалаш кIезигагIа дIа а йохийташ, къахьегаме керда толамаш дахарца чакхдаккхаргда аьнна хет тхона оахош.

В. НЫРКОВ,
СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината № 17-18 йолча цеха начальник.

Н. ЛЫКОВА,
тха штате йоаца корреспондент.

НОХЧ - ГIАЛГIАЙЧЕН къахьегамхоша къоабалдаь тIанийцад партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даь Кхайкарал а «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа промышленноста, гIишлошъяра, транспорта болхлой Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам а.

«Нагахьа санна вай кхоана таханчул дикагIа болх бой, тIаккха вай планаш кхоачашъяь ца Iеш, тIехкхоачашъяь а хургья. Шера хьалхарча деношка денз хьадда а дика вIаштIехьбаьккха а болх бар, сменни, бетта, квартальни планови заданеш кхоачаш а тIехкхоачаш а яр хIара коллектива, хIара болхлочун закон а хинна дIаотта деза», — йоах Кхайкарал тIа.

КПСС Центральни Комитето тIахьех КIЕЗИГАГIА ХIАМА ДIА А ЙОХИЙТАШ ДИКАГIЙОЛА ПРОДУКЦИ ДУКХАГIА ЯЛАРА. Цу гIулакха эггара хьалха эшар да массанахьа а керда техникен толашагIйола технологически процессашн юкъехкахьар, новаторийн изобретателийн лоархIам кхы а лакхбар, къахьегама овсарле лакхъяр, общественни производства эффективность айяра тIехьа лоаттаю социалистически яхь шерагIа йоаржаяр, оборудованех бизза пайда эцар, материалий кхомбар, иштта дIахо.

Оаха укх оагIон тIа дувш КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕИ ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТИ ЛАКХЪЯРА республика цхьайолча предприятей коллективаша дечох а пятилетка къоастамбеча шера цар де лерхIачох а.

Парте Центральни Комитета Кхайкарал тIа белгалдаьча тайп-тайпарча дешашта хетаяь оагIош кхы а кийчъе лерхIаш я редакце коллектив.

Грозненски В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Амхадов Лема Лечаевич керте латтача № 5-6 йолча коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча установка коллектив. Цо чIоагIа раьза хинна тIанийцад 1974 шу дикача къахьегама толамашца чакхдаккхара партега, советски халкъага КПСС ЦК даь Кхайкарал.

Цунна жоп а луш дика дIадоладаьд ер шу установка технологаша. Шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий социалистически декхараш тIанийцад цар. Товарни продукци арахецара шера план 25-ча декабре кхоачаш а еш. планал совгIа итташ эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци арахеца, цунга дIадодар лохдарах 3 эзар сом кходе, паччахьалкхенна 2500 сом пайда бергбола 12 рационализаторски предложени производствана юкъеяхьа лаьрхIад цар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) оператора гIонча Н. Голубева, установка начальник Л. Амхадов, оператора гIонча Р. Едалсултанов, оператор Х. Хаджиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Технически прогресси къахьегама овсарлеи

ПРОМЫШЛЕННИ производство дегIайоалаяра даькъерча къахьегама овсарле лаккхъяра лоархIама хьакъехьара довзаш дола ленински дешаш хIара шера тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хул, КПСС XXIV съездо халкъа боахам дегIабоалабергбола керттера гIулакх а лаьрхIа оттадаьд къахьегама овсарле мамогга дукхагIа лаккхъелга. Тахан тха уйла цунна тIаерзайир парте берригача коммунисташка, советски халкъага даьча Кхайкарало.

Парте цу тIахьехама жоп а луш, В. И. Ленина цIерагIча завода мехкдаьтта чакхдоахараша шоай уйла тIаерзаю къахьегама овсарле дукхагIа лаккхъяра. Укх тIеххьарча шерашка, щекински химикий опыт юкъе а кхухьаш, заводе алхха профессеш цхьана лелаярен балха моттигаш шеоъярей чотах балхара мукъаваьккхаб 300 совгIа саг, хIаьта цо йиш хилийтай къахьегама овсарле ерригача заводе 14.1 процент лаккхъе. Цхьабакъда, КПСС XXIV съездо белгал мадаккхара, къахьегама овсарле дIахо лаккхъюлургьяц технически прогресс дегIа ца йоалайичей сих ца Iичей. Парте уж хьехамаш кхоачаш а деш, завода коллектива чIоагIгIа къахьег производство эргаяьккха тоаяра, цунна реконструкции модернизаци яра.

Из къаьгга дIахьокха йиш я завода парафинови производствера доалалеча масалца. Завода парафинови цех Грозне меттел, мехкарча дерригача мехкдаьтта чакхдоахача даькъе а эггара къаьнагIа я, цудухьа, кхетадеш мадарра, укх тIеххьарча ханналца биззача боараме технически кийчъяь а хиннаяц. Еррига обоорудовани Iалаьмате йоккха а физически хала къахьега дезаш а я.

Фильтпрессаш яхараш хIараяр 80 килограмм еза а йолаш йолча 450—500 рамни Iоакъех латташ йола йоккхий машинаш я. Iоакъашта юкъе йита йовкъаш я, хIаьта царна юкъе кулгашца дIачудехк бельтингови гата, Iоакъаш айххийта вIашкатаI. Парафинови бедал Iоакъашта юкъерча йовкъашка чуйохийт, даьтта гатах Iочакхдоал, хIаьта парафина олг юхедус. Цул тIехьагIа кулга низаца Iоакъаш дIа-юха тотт, иштта кулга низаца дахчан бел а Iетташ хьадоах парафина олг, цул тIехьагIа юха а айхе вIашкатаI Iоакъаш. Укх тIеххьарча ханналца иштта хиннаб къахьегам. Цу блока тIа болх беш 120 саг вар. Нагахьа санна здане чура температура тоъал лакха хилар теркаллича, ховргда цига болх беча наьха къахьегам мел хала ба.

Цеха рационализатораша Б. А. Мельникова, Д. К. Тарасова, В. П. Попова, кхычар керда технологи хьалхаяьккхай парафинови олг хьаахка ца а дезаш, Iоакъаш шоаш йолча йита а йита дIайхача хица лоаладергдолаш. Цу гIулакха кIезиг-дукха хийцай фильтрпресса Iоакъай конструкци. Мероприяти юкъеяхьарах баьнна пайда геттара боккха хилар. КIезигъеннай болх ца беш фильтрпрессо йоаха ха. Фильтпрессана модернизаци ярах вIаштIехьдаьннад отделенера 17 саг балхара мукъавакха. Парафин лоалярен из хьайоттарен ерригa процесс хIанз управлене пультера цхьан операторо лелаю. Цу мероприяте йиш хилийтай цехе къахьегама овсарле 5 процент совгIа лаккхъе.

ШоллагIа физически хален дукха мах дIаахийта безаш болен къахьегам — Iанара камераш. Укхазара процесс миштай аьлча, лоаладаь парафина олг конуса хьисаперча, цаI шоллагIчоа тIалаттача йоккхийча чарашка чудувт. Цу тайпара чараш иттнел совгIа я, ерригаш а цхьана йолаш царех хьахул хIанзара камера. Цеxе 20 совгIа камера я. ХIара чара чура олг хица шел а дийч, цул тIехьагIа шорттига, 60—80 сахьата дIоахлу. Из дIоахлеча юкъагIа даьттах Iы а хиле, лекхаргашка лода, цига деррига хьагул з дийя яьшка чу дIачухеш. Цул тIехьагIа парафин лоала а йийя, кхыча яьшка дIачуоз.

Еррига процесс нийсъяра операцеш кулгашца ю. ХIара камерах 50 совгIа задвижка йоалл. Гуш мадарра, аттачарех бац къахьегам.

1971—1972 шерашка «ВНИПИнефтехимавтомата» Iилмахоша цхьана къа а хьегаш кийчъен Iанара шин камере хIанзле а чакхъяккхей вIаштIехьдаьннад бедал чуйоттаргара продукци хьайоттарга кхаччалца йолча ерригача процессашта управлени яра йизза автоматизированни системаш.

ХIанз Iанара ерригача камерашта еча управленена автоматизаци яра балхаш да деш. Нагахьа санна хIанз Iанара камерий блоке болх беш 36 саг вале, укх гаьтгарча хана из болх беш 20 саг мара хургвац, хIаьта ерригa процесс управлене пультера лелаеш а хургья. Къахьегама овсарле 5 процент лаккхлу, тIаккха дукхагIа хьаергья парафин, бедалцара мамогга дукхагIа хьакъестаергья из. Цунах боала пайда 40 эзар сома хургба. ТIаккха, юххера а, парафин хьаюттта блок. Технологе принцип укхаза а фильтрпрессни отделенера яр морг я, фильтрий конструкци кIезиг-дукха кхыча тайпара хилар мара хIама доацаш. ХIаьта къахьегам а кхы аттагIа бацар, цхьабакъда фильтрий Iоакъаш вIашагIа къоастаяьчул тIехьагIа, шелденна 7 килограмм деза парафина аьлхаш кулгашца хьа а йоахаш, цул тIехьагIа ворхI-ворхI йолаш галешка чуйохкар, тIаккха галеш тийга а тийге автопогрузчикаш тIа йохкар. Из болх бара кIезига квалификаци йолаш бола болхлой дукха лелабе безаш хулар.

«ВНИПИнефтехимавтомата» филиалерча Iилмахоша автоматически лини кийчъяьй парафин хьаюттарай чуювттарай. Цу тайпара цхьа лини массехк шу хьалхагIа денз дика болх беш я парафин йоаккхача цехе. Цу тIара ерригa процессаш автоматизаци яь я. Аьлхех йола кийча парафин картона кIопилгашка дIа а къайле, автопогрузчикаца складе дIайохьийт.

Парафин хьаюттей чуехкей алхха цхьа лини юкъейоалаярах баьнна пайда 800 эзар сом гаргта хилар. Участкера къахьегама овсарле наьха санна лаккхъелар. Массехк болхло балхара мукъавакха йиш хилийтар.

Укх шера болх бе йолайолийтаргья парафин хьаюттей чуехкей шоллагIа лини, из юкъейоалаярца дIабаргба хала физически къахьегам. Къахьегама овсарле кхы а 3 процент лаккхлургья.

Иштта ший производство хадданза эргайоахаш тоаю завода коллективо. Цхьабакъда кхоачашдаьраш — долла хIама чакхдалар дац.

Укх деношка паччахьалкхен дикала Знак еннай цехо хьаеча парафина диъ сорта. Технологий къахьегама иштта лакха мах баро декхарийла эу дIахо а деррига низаш тIадахийта къахьега, парафинаш дукхагIен дикагIен хьае, къахьегама овсарле лаккхъе.

Р. МАРТИРОСОВ,
В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ экономически дешашта директора заместитель.

Боккха пайда баьннаб

Вай республикерча промышленни предприятешта юкъе къоначарех цаI я Назрановски «Электроинструмент» яха завод. Цхьабакъда цига арахеца тайп-тайпара электросверлильни машинкаш вай мехка яйза ца Iеш доазол арахьарча итташ долча мехкашка йовзаш а цар чIоагIа хоаттанни дика дIаэцаши я. Цун керттера бакъан да завода болхлоша арахеца продукци дика хилар. ХIанз цар тIагIеотта къовсам лоаттабу из дукхагIа хилийтаран цунга дIадодар кIезигагIа хилийтаран. Цу даькъе дукха дика хIамаш карагIдийннад царна.

Завод болх бе йолаелча денз цига ара а хийца вай мехка халкъа боахамга дIаккхьчай шин миллион совгIа электросверлильни машинкаш. Цар Iалаьмате чIоагIа новкъостал даьд халкъа боахамерча дукхача доакъошка кулгашца деш хинна хала балхаш дIадаха, къахьегама овсарле лакхъе. Кулгашца балхаш деш хиннача участке цхьан электросверлильни машинках шера пайда ийцача цигара къахьегама овсарле 4—5-зза лакхлу. Цунца дувзаденна ца электросверлильни машинаш хьаеш йола промышленность сиххa дегIаухаш хилар.

Юххьанца заводе арахецаш хинна электросверлильни машинаш цхьа изоляци йолаш мара яцар. Завода директора А. А. Мальсагова керта чура цIаккха дIайоалаш яцар электросверлильни машинашца болх беча наха цхьаккха кхерам хургбоацаш уж мишта кийчъергъяр яха уйлаш. Дукха хаьаккхаш цо хургйолча электросверлильни машиний чертежаш кийчдеш. Юххера а ще кийчъяьча конструкцех хьае йолайитаь цо шин изоляци йола керда электросверлильна машинаш. 1973 шера уж арахецаш хиннаб завода болхлой.

Заводе кийчъяьча поликорбаната чу дIаоттаю электросверлильни машиний «КНД-22» яха двигателаш, цох йоахи втулкех хьаяь шестернеш, цар ток чакхъялийтац. Цудухьа электросверлильни машинкашца болх бечарна уж кхераме а яц, хIаьта хьалха хиннача машинкел дуккха дикагIа а я уж. Цу электросверлильни машинкай тIера сибат а дуккха хозагIа да.

Из керда продукци арахеца йолаелча денз заводе кийч а яь потребителашта дIаяхьийтай ИЭ-1031 яха электросверлильни керда машинаш. Цох производствана Iалаьмате боккха пайда хул. Духхьал дIадахача цхьан шера уж арахецарах завода баьнна пайда 329 эзар сом да. ХIанз цига арахеца йолаеш я ИЭ-1031 «А» яха кхы цхьаькха электросверлильни машина.

Заводе ерригa арахийцача продукце дIадахача шера цхьа миллион гаргга сом пайда бир паччахьалкхенна. 1975 шера ши изоляци йола электросверлильни машинаш мара ара ца хеца лерхI цар. Цул тIехьагIа кхы а лакхлургба производствана хула пайда.

Пятилетка диъалгIча шера хьинар айдаь къахьегара партега, советски халкъага КПСС ЦК-с даь Кхайкарали «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гIишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцами раьза хинна хьаллаьцача завода болхлоша доккхий декхараш тIаийцад укх шера. Уж толамца кхоачашдергхиларах дог тийша ба уж.

А. САГОВ,
тха собкор.

Тха дош чIоагIа хургда

Къаьстта чIоагIа раьза хинна тIанийцар Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода кхоалагIча цеха технологаша, слесараша - ремонтникаша, энергетикаша, кхычар 1974 шу дикача къахьегама толамашца чакхдаккхара партега, советски халкъага КПСС ЦК-с даь Кхайкарал. Цу тIа белгалдаьккха да къахьегама овсарлен хIара предприяте экономикен пахалаш лакхъяра даим йоакхое езаш хилар, цу гIулакха тIадерзадаь дукха балхаш де дезаш хилар. Из лоархIаме гIулакх дукхача хана денз тха цеха болхлой тIаккхувши дагалатташи да.

Оаха массаза а чIоагIа теркам тIабахийта лелабаьб производствана интенсификаци яра болх. КПСС XXIV съезде ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар «дIабахийтача къахьегама, материалий, финансай хIара единицана лоархIаш производствах къаман доходен объем дикка алсамйоаккхилга вIаштIехьдаккхар хилар». Из кхоачашдара новкъостал дир тхона щекински химикий балха опыт юкъейоалаяро. Из метод юкъейоалаяро вIаштIехьдалийтар болх беш бола нах кIезигагIа а болаш паччахьалкхен план толамца кхоачашъе, къахьегама овсарле лакхъе. Из кердалар производствана юкъедоаладеча хана дукха кхетама болх бир болхлошта, инженерно - технически болхлошта, гIулакхерча наха юкъе.

Щекински эксперимент производствана юкъейоалаярах 1970—1972 шерашка кхычахьа балха ваха йиш йолаш мукъаваьлар 25 оператори машинисти. Из бахьан долаш къахьегама овсарле 10 процент лаккхъелар. Цул совгIа болх беча наьха алапи а лакхделар.

1973 шера иштта ахча тIаккхийтар цехерча 157 сага, е цехе берригa болх бечарех 64 процент наха.

Щекински методагIа болх беча №№ 43-4 43-5 установкай коллективаша дIадахача шера план октябрь бетта кхоачашйир. Цига хьнаре къахьегарца белгалбаьнна ба сменай боккхагIбола операторош Надлак Дина Николаевна, Патютько Виктор Петрович, Милькин Владимир Данилович, кхыбараш.

Щекински метод производствана толамца юкъейоалаярах заводэ дирекце премi еннай цеха инженерно-технически болхлошта.

Щекински эксперимента шоллагIа этап йолаеннай дIадахача шера, хIаьта из чакхъяргья 1975 шера. Цу шерашка «Цеокар-3» яха катализатор хьаяра, нийслагIча пятилетка диъалгIча, къоастамбеча шера план ханал хьалха кхоачашъяра цеха производствана юкъехьоргда Iилманен техникан карагIдаьннараш.

Производства экономика чIоагIъяра, къахьегама овсарле лаккхъяра тха цеха коллективана карагIдийннараш дика да. Цхьабакъда, КПСС ЦК-с даьча Кхайкаралца, иштта «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гIишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамца дувзаденна укх шера тха кхоачашде дезаш хьалхашка латтараш кхы а бехктокхамегIа декхараш да.

Тхоай торонашка а хьежа доккхий социалистически декхараш тIанийцад оаха. Товарни продукци арахецара шера план 20 декабре кхоачаш а еш, планал совгIа ерригача завода коллективо арахецача катализаторах кхаь даькъах ши дакъа арахеца, къахьегама овсарле 111 процентага кхаччалца лаккхъе, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах паччахьалкхенна эзараш сомаш кходе. Цох тхоаш лоархIадергхиларах дог тийша да тхо.

П. РУМЯНЦЕВ,
Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 3 йолча цеха начальник.

IИЛМАХОЙ НОВКЪОСТАЛЦА

ГрозНИИ Iилмахой коллективо, мехка хьалха латтача предприятей опыт хьа а ийца, балха хьоккхамаш эггара дикагIа тоадари социалистически декхараш кхоачашдари духьа къовсам а лоаттабеш, 1973 шера дика толамаш даьхад. Белггала аьлча, технически Iилмай доктора нов. Я. В. Мирске отдело Н. Анисимова цIерагIча НГНПЗ коллективаца дикка новкъостал даьд «цеокор» яхача крекинга эггара дикагIйола катализатор яккхара оттаяь задани дукха а тIехкхоачашъяра, хIаьта химически Iилмай кандидата нов. С. П. Хаджиева отдело дакъа лаьцад из катализатор город Грознерча каталитически крекинга установкашка меттел, мехкарча кхыча районашка а юкъекхахьара деча балхашта юкъе. Из катализатор мехкарча мехкдаьтта чакхдоахача заводашка юкъекхахьаро йиш хилийтай кхы тIа а капитальни вложенеш дIаяхийта ца езаш массехк миллион сом пайда бе.

Нов. С. П. Хаджиева отдело цул совгIа дакъа лаьцад ГрозНИИ разработкаегIен «Грознефта» проектагIен г. Ангарен Кременчугеи хьалъяь ГК-3 яхача тайпах йола установкаш проектни хьоккхамаш долаш хадданза болх бе йолаялийтара деча балхашка.

Технически Iилмай кандидата нов. П. Г. Игонина отдела болхлоша дукха знанеши къахьегами дIабеннаб гг. Ангаререц, Кстоверен карбамидни депарафинизаце установкаш дикача хьоккхамашца массаза а болх бе йолаялийтара балхий процесс вIаштIехьйоаккхача. ХIанз цу установкашкара халкъа боахама тел дизельни доагора шортига доталу сорташ меттел, микробиологически промышленноста геттара чIоагIа эшаш йола гIаьххьача боарамера хьаьна парафинаш а.

Дукххазза дакъа лаьцад кхыча оагIорахьара а. ХIанз, КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даьча Кхайкарала гIулакхаца жоп дала безам а болаш, кердача 1974 шера халкъа боахаме кхы а доккхагIа дакъа лацар духьа шерра яхь йоаржаеш ба ГрозНИИ Iилмахой.

Ф. МУСТАФИН,
ГрозНИИ Iилман - технически отдела начальник.

Грозненски «Нефтехимзапчасть» заводе чIоагIа теркам тIабахийта Iомадеш да пятилетка диъалгIча шера хьинар айденна къахьегара партега, советски халкъага КПСС ЦК-с даь Кхайкарали «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гIишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баь соцами.

Уж лоархIаме документаш къоабалдаь тIанийцача завода болхлоша шоай резервашка а хьежа керда доккхий социалистически декхараш тIанийцад: шера планал совгIа 58 эзар сома маьха товарни продукци арахеца, продукцена реализаци яра задани 27-гIча декабре кхоачашъе, планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна ткъо эзар сом пайда бе, 20 тонн металл, 8 квадратни метр хьу, 9 тонн цемент кхое, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах эзараш сомаш пайда бе, производствана шера 23,5 эзар сом пайда бергбола рационализаторски предложенеш предприяте балха юкъейоалае.

Уж бехктокхаме декхараш кхоачашдара шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш ба завода болхлой. Январа хьалхарча ах бетта планал совгIа цар арахийцай эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

СУРТА ТIА: литейно-кузнечни цеха начальник Б. Закаев болхлошта партеи правительствай документ дешаш ва.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доазол дехьара

ПХЕЛАГIЧА КОНТИНЕНТЕРА ЦIЕНА ФО

(Австралера письмо)

Январь Австрале эггара бIайкагIа бола бутт ба. Дийнахьа дукха ха йоаккхаш бIайха маlх тIалатт бIарг ма кхоачча ядача саваннашта, аренашта, укхаза юкъ-юкъе мара йоацача хьунашта. Бийсанна къаьстта сийрда доаг Къулбехьен ЖIарг яха седкъий, хIаьта Австрале паччахьалкхеи байракха тIа латтараш а уж да.

Дукхагiча даькъе йIайха тропически климат хул пхелагIча континенте. Из хувцара фордо еш йола влияни кIезига холу цун чурча областашка Австрале бердаш геттара лакха хиларах. Из ала йиш йолаш дац дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбеча михо дикка влияни еча мехкарча политически климатах. Дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбаро еча воздействегIа хIанз кIоарга хувцамаш хул мехка общественно-политически вахаре.

Дукххача шерашка цIаккха а ца хувцалуш паччахьалкхенна керте лаьттай Либеральнии Аграрнии партей коалици. Монополистически капиталеи дукххача лаьттай даьйи хьашташ хьаллоаттадеш йолча цар чакхъяьхай реакционни чурен арахьарен политика. Австрали массехк агрессивни тIема блокашта юкъеяхаро, США-с Вьетнаме делаяьча тIема авантюрана юкъе цо дакъа лацаро, империалистически политика ше маярра хьаллацаро, юххера а, мехка чухьа демократически пapгIатонашта доазув уттадаро дикка боабаьб правительствах бола наьха тешам. Из бахьан долаш 1972 шу чакхдоалаш хиннача парламентски хоржамашка яйшар доал ду коалици. Iаьдала керте эттар Лейбористски — мехка эггара йоккхагIйола политически парти. Цун лидер, 57 шу даьнна Элвард Гоф Уитлем, образованегIа юрист эттар правительствана керте.

Либералашеи аграрашеи доал даьчул тIехьагIа юхелиса деха гIулакхаш дIадахаргара дIаболабе бийзар кердача кабинета ший болх. Эггара хьалха, Австрале Индокитаера цIабоалабир ший бIу, хоадамболлаш бехке дир американски авиаце Демократически Вьетнама бомбаш чуеттар. Къулбехьен Вьетнамерчеи Камбоджерчеи марионеточни режимашта деш хинна тIема новкъостал соцадир. Цул тIехьагIа чухьара проблемаш къоастаяра тIадерзадир лейбористаша шоай низаш.

Правительствана чIоагIа новкъадаьннад кхьча мехкий монополеш австралийски экономикана чIоагIа юкъеяхкар. ХьалхагIа цхьаккха духьале а йоацаш тоталийя мехка чуйоагIар доазол дехьара капитал. Алхха США-ен Англенеи доагIача даькъа кхоач 10 миллиард доллар гаргга капиталовложенеш. Горнодобывающи промышленностерча капиталах 62 процент гаргга яр кхьча мехкий компаней доалахьа я. мехкдаьттаи газовии промышленносте — 70 процент гаргга. Кхьча мехкий капитало доал ду металлургии автомобилестроении, электротехнически химически промышленность санна долча экономика доакъошка а. Укх тIеххьарча хана Австрале рынкашка чIоагIа чуготтаденнад японски товараш, белггала аьлча, автомобилаш.

Лейбористаша, хьалхагIа хиннача правительства политика овлангара дена хувца а болабенна, паччахьалкхен тIахьожама кIал оттайир хьачуухa кхьча мехкий капитал. Кхьча мехкий бизнесменаша лаьтташ вйделга дийхкар. Кхы тайпа гIулакхаш а чекхдаьхар къаман экономикана стимулироваии яра тIадерзадаь.

Цу гIулакхех наьха санна беркат даьлар. ДIадахача шера промышленни производство 6 процент алсамъяьлар. Дикка тоалуш доагIа гIулакхаш юрта боахаме а. Австралийцашта дика хеташ хIама хилар дунен рынкашка тхана мах лакхбарах. Ший даьгIенашка дажаш 170 миллион гаргга е дунен тIарча Iулех ялхлагIа дакъа ма дажаш лелача Австралена — эггара йоккхагIйолча тхан экспортера — из событи кIезигача лоархIаме яц. Нагахьа санна бIарччача 1972 шера Австрале 635 миллион доллара маьха тха дехкадале, алхха 1973 шера ялх бетта тха доххарах хьатIаденар миллиард долларал дукхагIа да. Фермай доходаш 70 процент дукхагIа хиннай.

Чурча политика даькъе лейбористаша хIанзчул тIехьагIа къоастаде дезаш дусараш дукха дешаш да. Эггара кIомагIча проблемаех паI я инфляци. Алхха укх тIехьарча цхьаң шера 14 процент лакхденнад кхачан продуктай маьхаш. ХIанз а дIалаькхадаш беррига балха низах хIанз а 1,5 процент гаргга дIолоацаш доло хьабе болх ца хилар. ХIанз а тIехьа маIача нахачул дукха а кIезигагIа эп къахьегамах мах австралийски кхалнаха царна нийсса хьегача къих.

Инфляце къовсам лоаттабара къаьстта «Маьхашта тIахьожам лоаттабу трибунал» вIашагIъелла правительства. Цхьабакъда трибунала торонаш кховчам болаш яц: цо яьча решенеех декхар хилар дикка низ болаш йолча парламентски оппозице хьаллоаттабеш болча боккхийча предпринимателашта.

Шоаш арахецача продукцена маьхаш тIа-тIа лакхлеш йолча монополешта духьала латт къахьега адамаш. Алапи лакхделгеи къахьегама хьалаш тоаделгеи дIалехаш барий забастовкаш — таханарча Австрале кIезига нийслуш гIулакх дац. Соахка забастовкаш йир Форда автомобильни завода — йовзаш йолча американски концерна филиала болхлоша, мехка йоккхагIйолча «Брокэн Хилл» яха компане металлургаша, Мельбурнерчеи Сиднеерчеи электростанцейи дукххача кхьча предприятейи болхлоша.

Дукха ха йоацаш хиннача доал деча парте конференце къоабалйир чакхдоахаргдолча гIулакхий правительственни программа. Цу тIа оттадаьд унахцIено лорая, образоване, чуIе цIеноw хьалдара даькъе реформаш ерга. Алапи лакхде, хIамашта маьхаш тIадеттилга юхаоза лерхI. Къоналлеи инвалидаштеи тела пенсеш лакхле дага я правительство. Программа тIа оттадаьд халача хьал тIеи сага хила йоагIаш йола боакъопаш йоацаши болча аборигенашта медицински кхьдолеи новкъостал делга.

Из программа кизза чакхъяккха вIаштIехьдалац правительства. хIанз аьлча Либеральни Аграрни партеша парламенте шоай викалаш даь оттадаьча консервативни низаша чIоагIа еча духьаленна тIаIуьтталу керда никъ. Сенате (австралийски парламента лакхера палата) дукхагIбараш шийна тIехьа болаш йолча оппозице вIаштIехьдаьннад дукха ха йоацаш хиннача 28-ча парламентски сессе дукхагIа йола правительственни законопроекташ чакхъяха. Премьер-министра Уитлема цхьа бахьан доацаш аьннадац оппозице викалех: «шоай кара мел долча хIаманца прогрессанеи реформаштеи новкъаpле е гIерташ бола реакционераш».

Прогрессивни общественносто хьаллоац политически экономически гIулакхашта Австрали дукхагIа ший лоIаме хилийтара, къаман промышленноста поощрени яра, социальни реформаш чакхъяхара тIаберзабаь лейбористий никъ.

Къулба-Малхбоален Азера керда политически хьали дунен тIа хула дика хувцамаши теркал а деш, «шийлача тIема» ханах юхедисараш дIадаха безам болаш ба мехка кулгалхой. ХIанз а тIехьа Австрали член йолча тIема блокашка мехко лоац дакъа кIезигле дага ба уж. Лейбористаша анахронизм лоархI Азиатско-тихоокеански советах (АЗПАК). Цар решени яьй АНЗЮС яхача пхе оагIорахьарча пакта герзашцарча низашта юкъе бола австралийски бIу Сингапурера цIабига. Дукха ха йоацаш США ваха волча хана Уитлема гуччахьа хьакхайкадир. Канберра СЕАТО тIема гIулакхий масштабаш зIамигъе гIертаргхилар. Австрале дакъа лаца тигадац эггара тIехьагIа хиннача цу блока тIема-фоpда маневрашка. Уитлема правительства хьаллоац Индийски океана бассейнах машара зона яра идея. Цхьабакъда американски тIема базаш хIанз а Австрале территоре тIа юсаш я, мохк кердача империалистически авантюрашта юкъебахьара кхерам хадданза тIа а лоаттабеш. ТIа-тIа шерлуш дола австралийски общественноста гIозараш уж базаш дIаяхара тIехьа да.

Таханара Австрале политика — из я политически социальни структура мигча бесса яле а дерригача мехкашца вIаши гIойле йолча тайпара цхьана лелалеча гIулакхий политика. Лейбористски правительства дипломатически гIулакхаш оттадаьд ДРВ-еца, ГДР-аца, КНДР къоабалъяь тIаэпа безам ба. «КхоалагIча дунен» мехкашцара контакташ шеръеш я Канберра.

Советско-австралийски гIулакхаш дегIадоаладаpы тIехьа я Уитлема правительство. Соахка март бетта кулгаш яздаьд СССР-ан Австраленеи юкъера торгово-экономически гIулакхаш дегIадоаладара хьакъехьа. ДегIаух СССР-ан Австраленеи юкъера Iилмани культурни бувзамаш, тайп-тайпара делегацеш дIа а хьа а дукхагIа ухийт. ПхелагIча континенте гастролеш луш хиннай С. М. Кирова цIерагIча Ленинградски Паччахьалкхен Академически театра коллектив. Гастролешца бахьха Советски Союзе хиннаб австралийски балета артисташ. Австрале каст-каста лекцеш еш советски Iилмахоша.

Вай мохк чIоагIа теркалбеш машар безаш йола цун политика къоабалъеш ба австралийцаш. Шеко яц, советско-австралийски гIулакхаш дегIадоаладаро дунен халкъашта юкъера кхохкам дIахо кIаьдбаран массане а юкъара машар чIоагIбаран керда торонаш хьаеллаш хиларах.

Н. МАРКОВ,
ТАСС корр.

Канберра.

ШКОЛЬНИ ТЕТРАДАШ ТIАРА ЦIИЙ

Каире хьайийллай трофейни израильски герзи тIема техникеи гойташ йола выставка. Укхаза хьажа бIарччача дезалашца ух каирцаш, ух пригородашка, Египта кхьча городашкеи провинцешкеи баха нах.

Дог йолаш вола цхьаккха саг дог ца чIахкаш, из сихагIа деттадала ца долалуш тIехвоалалургвоацаш йола раздел я выставке. Укхаза хьокха оттадаь да дукха ха хьалхагIа дена дунен халкъашта юкъерча конвенцеша дийхха герз. Цхьабакъда израильтянаша хIанз а юкъедоах из Iаьбий мехкашкарча граждански наха духьала.

Напалмови бомбаш, бIаьш шариковн бомбилгаш чуйоахка авиационни кассеташ, чуйийттачул тIехьагIа цхьа ха яьлча лелхаш йола бомбаш, эзараш кагий маьхий чудоахка ракеташ. Стендашта хьалхашка латтача египетски эпсара йоах: «Израильтянаша е дерригa герз юкъедаьккхалар октябре тIема кампани йолча ханаКъаьстта шера пайда яйцаб цунах Къахьача Iамий малхбузехьарча берда йистерча листагIа нах бахача районашта духьала. Iаж миссел мара йоаца цу тайпара цхьа бомбилг тоъаргья кхашка болх беш боахка бIаь совгIа феллахаш боабара е човнаш яра. ДегI эттIадеш, дарба де хала хулаш йола човнаш еш 300 гаргга болата бурилг хул цу чу йоаллаш».

Лалла хьалтеха доахк Iазап тIаэттарий сурташ: йоагаяь боккхийча наьхен кхалнаьхеи юхьмараш, доадаьча шоай берий декъий марxIа геIадеш бола нозной, йохаяь гIулалкхаши легковой машинаши. Цу тайпара цхьадола хIамаш сайнна бIаргагуш хиннав со. Адамашта тIакхаьчача дукхача саготонех цхьаниена тешал деш да цIеша диза школьни тетради учебники. 14 шу даьннача египетски школьнико хьаделар сога уж.

Каирера шоваткъа километр дIахорча город Бенхерча больнице уллар из израильски ракета гаргаша дохадаь кувгаш а долаш. Бинт хьоарчадаьча цун йоаганьча юхьа тIара хьагуш хIама дацар гIайгIане юккъера хьахьежа ша бIарг мара. Доагадаьчеи цIеша дизачеи тетрадийи книжкайи бIарчча цIов уллар цун менгена юхе.

«Цу дийнахьа,— дувцар цо,— тха юьта массехк километр гаьна ягIача школе водар со. Сона цхьана автобуса чу вар 80 саг: базар тIа болха ахархой. Каире болхаш хинна школьникаши студенташи. шоацца кагий бераш а долаш бола кхалнах. ЦIаьхха хезар тхона уьгIа реактивни двигателаш, лелха бомбаш. Шоссена йистте бомба теха баьккха боккха кIоаг бIаргабайра сона цул хьалхагIа берашца цхьана дукха ахархой хIама дуаш баьгIача. Цул тIехьагIа тха автобуса кхийтар израильски ракет, тIаккха со сакхетам чура ваьлар...»

Цу районе хинна а яц, я а яц цхьаккха тайпа тIема объект. ПВО средствашца тешшаме чIоагIа лораеш йолча аэродромашта бомбаш чуетта ца могаш шоаш бисачул тIехьагIа шоай эгIазал цхьанахьа ца яхийтача ца Iелуш хиннача израильски летчикаша шоай Iоажала мухь маьрша бахача наха тIамохкабаьб.

Кхо бутт бала боалл тIом сецача дена. Цхьабакъда хIара доагIача дено керда хоамаш кхухь ООН решени израильски бIуво телхаеш хиларах. Израильтянаша 22 октябрал тIехьагIа Суэцки канала малхбузехьарча берда йистерча шоаш дIалийцача юрташка баха египетски ахархой кхычахьа дIаухийт. Доаду беркате кхаш, пальмови рошашкара гаьнаш тед. Човнаш харца ювлаш больницашка бов кхалнах, боккхий нах, бераш.

В. ЩЕННИКОВ,
АПН соб. корр.

ДЕНАЛ ДОЛА КIАНТ

ЦIенхаштта а гIайгIане а я Заводской района чурча гIулакхий отдела ленински цIагIа гулбеннача наьха юхьмараш. Милице зIамагIволча лейтенанта Кирин Владимир Ивановича еннача ордена книжка цун цIагIарча нахага дIадала гулбеннаб уж. ДIадахача шера июнь бетта ший декхар кхоачашдеш волаш зуламхочун кулг-карах велар комсомолец Кирин. Республика чурча гIулакхий органий эггара дикагIчарех цаI вар из.

Зуламхошта духьал къонахчал долаш къовсам лоаттабарах, общественни порядок лораеча белгалваьнна болх дика беш хиларах венначул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа ЦIеча Седкъа орден елар Кирин Владимир Ивановича. Цун цIи тIайола мемориальни улг хьалтехад Нохч - ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министерстве. СССР чурча гIулакхий Министерства приказагIа цун цIи Заводской райотдела личии состава списхана юкъейихьай.

Кирин Владимирах къасташ республика чурча гIулакхий министерства болхлоша дув биар советски гражданий общественни порядки бокъонаши лораяра ший вахар дIаденнача Кирин Владимир Ивановича санна гIулакх деш хила.

Цига къамаьл даьча республика чурча гIулакхий министра милице инарал-майора Н. И. Гуснина министерства беррига болхлой цIерагIа доккха баркал аьлар парте гIулакх бахьан, советски общество тоаяра а халкъа нраза а ший вахар дIаденна вола Кирин Владимир — из дика воI кхеварах, цун нанна Елена Прокофьевнайна, из санна вола зIамсаг кхетаварах милице валехь из балха хиннача Грозненски химкомбината коллективана а.

ВоI дика кхеварах лаьца массехк дика дош а доккха баркал а аьнна СССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIадиларагIа Кирина наьнага Елена Прокофьевна Киринага ордена книжка дIаделар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Г. В. Склокина.

Б. ДЕМЕНЬТЕВСКИЙ,
милице воккхагIвола лейтенант.

IА. С. ТЕМИРГАЕВА дийла сурт.

БЕХКТОККХАМ КХЕТА А БЕШ

Тхоах хIаране доккхал деш а бехктоккхам кхетабеш а дийшар КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даь Кхайкарал.

Тха хьехархой, чIоагIа дог гIоздоаккха Кхайкарал тIа халкъа дешара система дIахо тоаяра чакхдоаха гIулакхаш белгалдахаро. Парте а правительства а боккхача лоархIаме гIулакхаш чакхдаьхад къонача тIехьенга дешийтарен цунна кхетам баларен болх тоабара, хьехархошта къахьегара а вахара а хьал Iалашдара. Из деррига дика гу тха школага хьежача.

ХIара хьехархочо деррига ший хьинар, низ дIалу дешарен кхетамен болх тоабара. Тха школе бархI класс чакхъяьккхарех 62 процент дешархой нйслагIча классашка дешаш ба. Дерригача берех 90 процент тайп-тайпара юкъера дешар Iомадеш ба. ДIадахача шера школе дешаш хиннача 939 дешархоех 10 мара шоллагIча шера чувисавац. 99 процент успеваемость я тха школе.

Тха коллективаца дукха ба лакха говзал йолеи шоллагIча шера чубусараш боацаш болх беши бола хьехархой. Царна юкъе ба Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьехархо А. Н. Сборная, эрсий метта хьехархо А. У. Фаргиева, истори хьехаш йола Н. А. Гурова, хими хьехаш йола Е. И. Шидова, кхыбараш.

Биологе хьехархочо Л. Н. Коршаковас берашца цхьана Iалашмате дика биологе кабинет кийчъяьй. Къахьегама хьехархоша Н. В. Лысенкоси В. М. Рычаговеи дукха къахьегам дIабеннаб дешара мастерскойи технически кийчон кабинети вIаштIехьйоаккхаш.

Педколлективо дика болх барах хьахинна беркат доккха да. Тха дешархоех кхоалагIча даькъал дукхагIа бараша дикеи тIехдикеи деш. Школера комсомольски организаци районе дикагIа лоархIараштa юкъе я. Массехк шера правофланговн лоархIаш я тха пионерски дружина а. ХIаьта районеи республикеи хьалхара моттигаш йоахаш ба тха къона спортсменаш а.

Школана доккха новкъостал ду шефаша — «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Цар гIо ду дешара кабинеташ кийчъе, эшача хана транспорт лу, кхы новкъостал ду. Шофераш кийчбара эша автомашина еннай цар школана.

Шинна оагIонна чIоагIа пайдане да мехкдаьттахоштеи школанеи юкъе айхха бувзам хилар. Дийша баьнна дукха кагирхой мехкдаьтта доаккхача балха болх. ДIахо деша болхараша а мехкдаьттахочун говзал хорж.

Кхайкарал тIа белгалдаьккхача бесса, карагIдаьнача дикачох кхоам баь Iе йиш йоацилга дика кхетаду тха педколлективо. ДIахо оаха кхоачашде дезача декхараштa юкъе да шоллагIча шера чубусараш вIалла ца хилийтар, дешархой дисциплина тоаелга, кхетама болх айбелга.

Оаха дег тIара къоабалду КПСС XXIV съезда соцамаш кхоачашдара кхы а хьинарегIа къахьега беррига советски нах тIахьехаш Центральни Комитето даь Кхайкарал. Оаха тхоай сийлахьа декхар лоархI из исторически документ берригача дешархошта дIадовзийтар. ХIана аьлча царна доагIаш да «Вай кагирхоша... хьинаре къахьегарцеи тIехдика дешарцеи пятилетка диъ-лагIа шу белгалдоаккхаргхиларах» КПСС Центральни Комитет тешаш хилар гойташ дола Кхайкарал тIара дешаш.

Кхайкарала жоп луш оаха кхы а хьинарегIа къахьегаргда беррига кагирхой юкъера дешар дийша хилийтара, дешархой хьаькъал совдоаккхаш, цар идейно-политически а нравственни а кхетам лакхбеш кердача программаех биззагIа пайда эцара. Вахара къахьегама, болхлойи ахархойи мугIарашка оттара кхы а дикагIа кийчберга оаха дешархой.

Дукха ха йоацаш тха школе педагогически совета заседани хилар дIадахача шера баьчча балха итогаши КПСС ЦК Кхайкаралга хьежжа кердача шерара декхараши дувцаш. Оаха дика кхетаду де дезараш дукха долга. Денгара- денга эргадоахаш тоаде деза дешархой Iомабара, къонача тIехьенна коммунистически кхетам балара наькъаш. Из сийлахьа а бехктокхаме а декхар да.

«Деррига а тахан вайга долаш дар, кхоана вайна карагIдаргдар, вайх воаех, хIара советски сага творчески болх бе харах, цун бехктокхамни дисциплинеи лакха хиларах тийша да»— йоах КПСС ЦК Кхайкарал тIа. Цу дешаша лостам лу хIара хьехархочун балха. Берригача советски нахаца цхьана оаха, хьехархоша, берригa низ, деррига хьаькъал дIалурга да парте тIахьеххача бесса тахановчул дикагIа кхоана болх бара.

М. ФРОЛОВ,
Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школа директор.

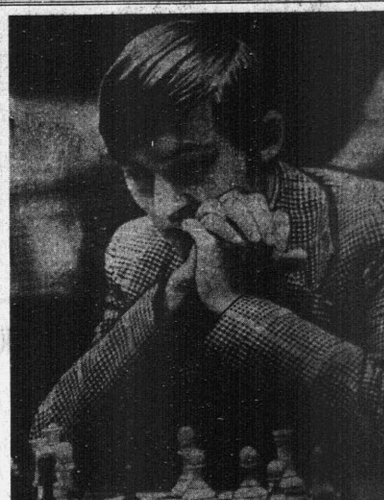
Укх массехк шера дунен тIа эггара чIоагIагIа болча шахматистех цаI лоархIаш ва Карпов Анатолий. Дукххача специалисташта Роберт Фишерца ловзаеча финальни матча кандидат хила тарлу аьнна хеташ ва из.

1973 шера итогегIа вай мехка дикагIволча итт спортсмена юкъе вахав советски шахматист, шахматий «Оскар» яьккхай цо. ЭггарадикагIболча шахматисташца ловзача тоъал дукха коталонаш яьхай 22 шу даьннача гроссмейстера. Хьалхара призаш яьхай цо Москве, Гастингсе, Сан-Антонио, Ленинграде, Мадриде, кхычахьа хиннача дунен халкъашта юкъерча турнирашка.

Ший диъ шу даьлча денз воаленнав Анатолий ловза — эггара хьалхара ходаш дас Iомаяьй цунна. Хьаькъалеча ловзара бокъонца тIавийрзав из барайтта шу даьлча, Златоустерча — из ваьча городерча металлургий Дворецa шахматни секце аха ваьлча денз. ТIехьагIо М. М. Ботвинника шахматни школе Iомавала ираз кхаьчар цунга.

А. Карпова эггара хьалхара толам баьлар 1969 шера — советски шахматисташта юкъе Б. Спасский дIаваьлча шоллагIа дунен чемпиона титул яьккхар цо кагийча наха юкъе.

...17 январе кхьча претенденташта юкъе къовсам болабаьб Анатоле. Москве дIайолаеннай советски гроссмейстераштa Л. Полугаевскенеи А. Карповнеи юкъера четвертьфинальни матч.

СУРТА ТIА: шахматий догкана хьалхашка вагIа гроссмейстер Анатолий Карпов.

В. САВОСТЬЯНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ШАШКАШ

Дунен халкъашта юкъерча шашкех республике хьалхара моттиг яккхара яхьаш дIайолаенний укх деношка Грозне шахматни клубе. Яхьашка дакъа лоацаш ба спорта мастерала кандидаташ дIадахача шерара республика чемпионаш В. Шамов, Грозне чемпион А. Григорьев, В. Гандулаев, дукха хьалхара разрядаш йола шашисташ.

Чакхъяьнний шашистий яхьа хьалхара кхо тур. Къаьстта дика ловз турнире В. Шамови хьалхара разряд йола В. Демченкой.

Иштта В. Шамова эшавир Х. Шавхаев, В. Газалапов. ХIаьта А. Григорьеваца ловзая парти цхьаккха кот а ца воалаш чакхъяьлар. В. Демченкос эшабир Куняньковеи Шавхаевеи. С. Григорьеваца ловзаяь парти чакх а ца йоаккхаш йисар.

Шашистий яхьаьча кхо тур дIаяьначул тIехьагIа 2,5 очко а йолаш хьалха В. Шамов ва. Цул дукха тIехьа ца вусаш хьавоатIа В. Демченко а. Цунна 2 очко ловзайинза йиса цхьа парти я.

Яхьаш дIахо дIахьош я.

В. Жук-Триполитов.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 январь

I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. «Костер». 10.15 — Телевизионни документальни фильмай программа. 11.00 — Босбола телевидени. «Новкъост илли» яха музыкальни эстафета. 15.05 — Передачай программа. 15.10 — Босбола телевидени. «Центрнаучфильм» студе программа. 16.10 — Серафимович. «Железный поток». Литературах йола дешара передача. 16.55 — «Iан цхьа ди» яха телевизионни очерк. 17.30 — Босбола телевидени. Берашта. «Выставка Буратино». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Советски иллей концерт. 18.45 — Ленина Центральни музеера передача. 19.15 — Ленински тIаьхехама коммунисташ. 19.35 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.55 — «Инженер» яхача фильма-спектакла премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Инженер» яха фильм-спектакль дIахояхьар. 22.25 — Концерт. 23.00 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Гайдар ваь 70 шу дизарга. 17.40 — «Илли доах Таллински камерни кора» яха телевизионни фильм. 18.00 — Теникий республикански театра «Проказник» яха спектакль (нохчий меттала).

23 январь

I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Босбола телевидени. Берашта. «Выставка Буратино». 10.15 — «Инженер» яха фильм-спектакль. 12.15 — План производства закон да. 12.45 — Босбола телевидени. Дунен халкъий творчество. 15.10 — Передачай программа. 15.15 — Телевизионни документальни фильмай программа. 16.00 — «Наьна школа». 16.30 — Дешархошта. «Са мотт са доттагI ба». Эрсий меттах йолча олимпиада хоадамбеш йола передача. 17.30 — Iилма — тахан. Экономически вIаши новкъостал дара Совет вIашагIъелла 25 шу дизарга. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Кагирхошта йола передача. 18.40 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.00 — Киножурнал. 19.10 — Закона цIерагIа. Уголовни цхьан процесса хьакъехьа. 19.30 — Босбола телевидени. Хоккеях йола СССР чемпионат. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккеях йола трансляци дIахояхьар. 22.00 — Концерт. 23.20 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

19.50 — Хоамаш, реклама. 19.55 — Шоана, бераш. 20.05 — Лермонтова цIерагIа долча театра спектакль.

РАДИО

22 январь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.58 — Хаоттам. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Ленинах, Даьхенах, Партех дола моттигерча композиторий иллеш (гIалгIай меттала). 8.45 — «Ше сийгаш» (гIалгIай меттала). 15.00 — Парте лаккхара сийле вай эггара йоккхагIа йола хозне я» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — КПСС-а XXIV-ча съезда соцамаш кхоачашде. Продукце аттестат дикалла знак я (нохчий меттала). 16.30 — Керда тайпа парти вIашагIъеллар ва Ленин. Историческа Iилмай доктора Голикова беседа (эрсий меттала). 16.45 — Продукце лаккхара аттестат. Промышленноста болхлошта йола передача (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 8.25 — Хьона дагадоагIий, новкъост (эрсий меттала). 8.40 — Ашараш. 8.45 — Пионерски организацена Владимир Ильич Ленина цIи енна 50 шу дизара хетаь республикански пионерски радиолинейка (эрсий меттала). 15.15 — Пионерски организацена Владимир Ильич Ленина цIи енна 50 шу дизара хетаь республикански радиолинейка (эрсий меттала). 16.00 — «Обществои закони» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 16.45 — Парте тIахьехамо дог-уйла айду. Промышленноста болхлошта йола передача (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.30 — «ХIанзара ханар къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 20.00 — «Владимир Ильич Ленинах дола дувцар» яха музыкальни композици (нохчий меттала). 20.30 — Ашараш.

23 январь

7.20 — Республикански газетий обзор.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозненеи хувцалуш мохаш а йолаш, наг-нагахьа лоа а делхаш, ша а билла, мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 1 градус йIовхалгара 4 градус шелалга кхоачаш Грозне 0 градусагара 2 градусага кхоачаш шийлеи хила а тарлу. 23 январера 26 январага кхаччалца кхаьла, наг-нагахьа лоа а делхаш, ха хила а бийсашка 8—13, деношка 2—7 градус, шоллагIча ах юкъагIа бийсашка 13—18, деношка 6—11 градус шелал хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийне вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтерей — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадува шинарри, ерри. шоаттри деношка.

СФ05017. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 576